

Tolstoy Leo

Mitä meidän siis on tekeminen?

Leo Tolstoy

Mitä meidän siis on tekeminen?

http://www.litres.ru/pages/biblio_book/?art=23169139

Mitä meidän siis on tekeminen?:

Содержание

I	4
II	10
III	18
IV	27
V	32
VI	38
VII	43
VIII	48
IX	56
X	60
XI	68
XII	73
XIII	79
XIV	89
XV	97
Конец ознакомительного фрагмента.	100

Tolstoy Leo, graf

Mitä meidän siis on tekeminen?

I

Olen koko elämäni elänyt maalla. Kun vuonna 1881 muutin asumaan Moskovaan kummastutti minua kaupunkilainen köyhyys. Minä tunnen maalaisen köyhyden, mutta kaupunkilainen köyhyys oli minulle uutta ja käsittämätöntä. Moskovassa ei voi päästä kadun päähän tapaamatta kerjäläisiä ja omituisia kerjäläisiä, jotka eivät ole maalaisten kerjäläisten näköisiä. Näillä kerjäläisillä ei ole pussia mukanaan eikä Kristuksen nimeä huulillaan niinkuin maalaisilla kerjäläisillä. Moskovalaiset kerjäläiset eivät kannu pussia eivätkä pyydä almuja. Useimmiten he, kohdatessaan teidät tai päästäessään teidät ohitsensa menemään, koettavat vaan kohdata teidän katseenne. Ja, päättäen katseestanne, he joko pyytävät, tai ovat pyytämättä. Minä tunnen erään sellaisen kerjäläisen, joka on aatelissukua. Ukko kävelee hitaasti, nyökäytellen ruumistaan joka askeleella. Kohdatessaan teidät hän nyökäyttää ruumistaan, ikäänkuin kumartaen teille. Jos te pysähdytte, ottaa hän lakin päästään, kumartaa ja pyytää almuja, mutta jos ette pysähdy, on

hän olevinaan, että hänellä on vaan semmoinen käyntitapa, ja hän jatkaa matkaansa, kumartaen samalla tavalla joka askeleella. Se on oikea moskovalainen kerjäläinen. Alussa en tiennyt, minkätähden moskovalaiset kerjäläiset eivät pyydä suoraan; sittemmin kyllä ymmärsin miksi he eivät sitä tee, mutta en sittenkään käsittänyt heidän asemaansa.

Kerran, kulkiessani Afanasjevin poikkikatua, näin poliisin asettavan ajurin kärriin vesitaudin turvottamaa, repaleista miestä. Minä kysyin: "mistä syystä?" Poliisi vastasi: "kerjäämisestä". – "Onko se sitten kiellettyä?" – "On kai" – vastasi poliisi.

Vesitautinen vietiin ajurilla. Minä otin toisen ajurin ja läksin ajamaan heidän jälessään. Tahdoin päästä selville, oliko se totta, että kerjääminen on kiellettyä ja miksi se on kiellettyä. En voinut mitenkään käsittää, kuinka voi kieltää ihmistä pyytämästä jotain toiselta, enkä sitä paitsi voinut uskoa kerjäämisen olevan kiellettyä, kun Moskova on täynnä kerjäläisiä. Tulin poliisiasemalle, jonne kerjäläinen oli viety. Siellä istui pöydän ääressä sapelilla ja revolverilla varustettu mies. Kysyin: "Mistä syystä tuo mies otettiin kiinni?" Sapeliherra katsahti minuun ankarasti ja sanoi: "mitä se teitä liikuttaa?" Mutta huomaten tarpeelliseksi selittää minulle jotakin, hän lisäsi: "esimiehet käskevät korjaamaan semmoisia, se on siis tarpeen". Minä läksin. Se poliisi, joka oli tuonut kerjäläisen, istui eteisessä tarkastellen veltosti jotakin muistiinpanokirjaa. Kysyin häneltä: "onko se totta, että kerjäläisiltä on kielletty almun pyytäminen?" Poliisi heräsi, katsahti minuun, rypisti otsaansa ja vaipui sitten taas

entiseen uneliaisuuden tilaansa. Ryhtyessään uudestaan kirjaansa tutkimaan hän sanoi: "esimiehet käskvät, siis täytyy". Minä menin ulos ajurin luo.

– No, mitä? Ottivatko? kysyi ajuri, jota nähtävästi myöskin huvitti tämä asia.

– Ottivat, vastasin hänelle. Ajuri pudisti päätään.

– Onkos teillä täällä Moskovassa kielletty almun pyytäminen? kysyin.

– Kuka heitä tietää, sanoi ajuri.

– Mitenkäs se niin on, sanoin minä, – kerjäläinenhän on Kristuksen oma ja hänet viedään poliisikamariin.

Nykyään on siitä kuitenkin jo luovuttu, ei enää vaadita.

Sittemmin näin vielä monta kertaa poliisien vievän kerjäläisiä poliisikamariin, ja sitten Jusupovin työhuoneeseen. Kerran tapasin Mäsnitskajan kadulla joukon semmoisia kerjäläisiä, noin kolmekymmentä henkeä. Niitten edellä ja takana kulki poliiseja. Kysyin: "mistä syystä?" – Kerjäämisestä.

Asia on niin, että lain mukaan oli kerjääminen Moskovassa kielletty kaikilta niiltä kerjäläisiltä, joita tapaa siellä useampia joka kadulla ja joita rivittäin seisoo jumalanpalveluksen ja varsinkin hautajaisten aikana joka kirkon ovella.

Mutta minkästähdän toisia korjataan ja suljetaan jonnekin, toisia jätetään rauhaan? Siitä en päässyt ollenkaan selville. Onko heidän joukossaan laillisia ja laittomia kerjäläisiä, vai onko heitä niin paljon, ettei kaikkia saa korjatuksi, vai kerääntyykö niitä uusia, kun toiset on korjattu?

Kerjäläisiä on Moskovassa paljon joka lajia. On semmoisia, jotka pitävät kerjäämistä elinkeinonaan, on todellisiakin kerjäläisiä, semmoisia, jotka jollakin tavoin ovat joutuneet Moskovaan ja tosiaankin kärsivät puutetta.

Näitten kerjäläisten joukossa on usein talonpoikaispukuisia miehiä ja vaimoja. Olen usein tavannut semmoisia. Muutamat niistä ovat täällä sairastuneet ja sitten, päästyään sairashuoneesta, ovat kykenemättömiä itseään elättämään ja matkustamaan kotiseudulleen. Toiset taas ovat sen lisäksi ruvenneet juopottelemaan. Niistä, jotka eivät olleet sairaita, olivat muutamat tulipalon kautta kärsineitä, tai ikäkuluja, tai vaimoja, joilla oli lapsia, toiset taas aivan terveitäkin ja työkykyisiä. Nuo aivan terveet kerjäävät miehet herättivät erityisesti minun huomiotani. Tultuani Moskovaan otin nimittäin tavakseni, ruumiin liikettä saadakseni, käydä työssä Vorobjevin mäellä kahden miehen kanssa, jotka sahasivat siellä puita. Nämä miehet olivat aivan yhtä köyhiä, kuin nekin, joita tapasin kaduilla. Toinen niistä oli nimeltään Pietari, sotamies Kalugasta, toinen Simo, Vladimirin kuvernementistä. Heillä ei ollut mitään muuta kuin vaatteet, mitkä oli päällä ja kädet. Ja näillä käsillään he ansaitsivat, hyvin kovalla työllä, 40 – 50 kopeekkaa päivässä, joista molemmat panivat vielä osan säästöön, toinen ostaakseen itselleen turkin, toinen saadakseen kerätyksi matkarahat kotiseudulleen päästäkseen. Kun kohtasin samallaisia miehiä kadulla, kiinnittivät ne senvuoksi erityistä huomiotani. Minkätähden toiset tekevät työtä, ja toiset

kerjäävät?

Kohdatessani semmoisen miehen, kysyin tavallisesti, mitenkä hän oli joutunut moiseen tilaan. Kerran tapasin aivan terveen miehen kerjäämässä. Kysyin, kuka hän on ja mistä. Hän sanoi tullessaan työansiolle Kalugasta. Aluksi olivat hän ja toverinsa saaneet työtä eräältä isännältä. Kun se työ loppui, alkoivat he etsiä toista, mutta eivät saaneet. Toveri jätti hänet ja siitä saakka oli hän toista viikkoa saanut ponnistella, syötyään kaiken, mitä hänellä oli ollut. Ei hänellä ollut sahaa, ei kirvestä, eikä rahaa, millä ostaa. Minä annoin hänelle rahaa sahan ostoon ja neuvoin työpaikan, mihin tulla. Olin jo, edeltäpäin sopinut Pietarin ja Simon kanssa, että he ottaisivat hänet työhön.

– Muistahan, että tulet. Siellä on paljon työtä.

– Kyllä tulen, kuinkas muuten? Ei ole hauskaa kuleksia kerjuulla.

Työtä kyllä osaan tehdä.

Mies vannoi tulevansa ja minusta näytti, ettei hän tahtonut pettää, vaan tosiaankin aikoi tulla.

Seuraavana päivänä sain työpaikalla kuulla, ettei miestä ollut näkynyt. Samalla tavalla petti minut moni muukin. Jotkut pettivät minua silläkin keinoin, että sanoivat tarvitsevansa rahaa pilettiin, päästäkseen matkustamaan kotiin, mutta jonkun ajan kuluttua tapasin heidät taas kadulla. Useat heistä jo tunsin ja he tuntiessaan minut, karttoivat minua. Välistä sattui niinkin, että joku heistä, joka oli minut unohtanut, koetti uudistaa vanhan petöksensä. Siten tulin huomaamaan tässäkin luokassa olevan

paljon petkuttajia, mutta nämä petkuttajat olivatkin hyvin kurjia. Kaikki he olivat puolialastomia, köyhiä, laihoja, sairaaloisia. Ne olivat niitä jotka todellakin paleltuvat, tai hirttäytyvät, niinkuin sanomalehdistä tiedämme.

II

Kun puhuin kaupunkilaisille tuosta kaupunkilaisesta köyhydestä, sanottiin minulle aina: "Oi, se ei ole vielä mitään – kaikki tuo, mitä olette nähneet. Mutta menkääpä Hitrovin torille ja sikäläisiin yömajoihin. Siellä te vasta saatte nähdä oikean 'kultaisen komppaniian'." Eräs leikinlaskija sanoi, ettei se enää ollut komppaniia, vaan kultainen rykmentti – niin paljon niitä oli lisääntynyt. Leikinlaskija oli oikeassa, mutta hän olisi ollut vieläkin enemmän oikeassa, jos olisi sanonut, että näitä ihmisiä on nykyään Moskovassa ei komppaniia, eikä rykmentti, vaan kokonainen armeija, ehkä noin 50 tuhatta. Vanhat kaupungin asukkaat, puhuessaan minulle kaupungin kerjäläisistä, tekivät sen aina jonkinmoisella mielihyvällä, ikäänkuin kerskaton minun edessäni sillä tiedollansa. Muistan, että ollessani Lontoossa sikäläiset vanhat kaupunkilaiset niinikään kerskailivat, puhuessaan lontoolaisesta köyhydestä. Niin sitä meillä muka.

Ja minun teki mieli nähdä kaikki tuo köyhyys, josta minulle oli puhuttu. Monta kertaa tein lähtöä Hitrovin torille päin, mutta joka kerta minua kammoksutti ja hävetti. "Miksi menen katsomaan ihmisten kärsimyksiä, joita en voi auttaa?" – puhui yksi ääni. "Ei, jos sinä elät täällä ja näet kaupunkilaiselämän kaikki ihanuudet, niin menettä katsomaan tuota toistakin", – sanoi toinen ääni. Ja niinpä minä eräänä

kylmänä ja tuulisena joulukuun päivänä läksin astumaan tuota kaupunkilaista köyhyyden keskipistettä, Hitrovin toria kohti. Oli arkipäivä, kello kävi neljättä. Jo Soljankan kadulla aloin nähdä yhä enemmän ja enemmän ihmisiä, joilla oli kummalliset, toisilta saadut vaatteet ja vielä kummallisemmat jalkineet, ihmisiä, joilla oli hyvin sairaannäköiset kasvot ja heillä kaikille yhteinen omituinen halveksiva katse. Mitä kummallisimmassa, hullunkurisimmassa puvussa oleva ihminen kulki aivan vapaasti, nähtävästi vähääkään välittämättä siitä, miltä hän toisista voi näyttää. Kaikki nämä ihmiset kulkivat samaan suuntaan. Kysymättä tietä, jota en tuntenut, kuljin heidän jälessään ja tulin Hitrovin torille. Torilla oli samallaisia naisia repaleisissa nutuissa, palttoissa ja kapoteissa, saappaat tai kalossit jalassa ja yhtä vapaita, välinpitämättömiä pukujensa hullunkurisuudesta, vanhoja ja nuoria. He istuivat, kaupittelivat jotakin, kuljeksivat tai riitelivät. Väkeä oli torilla vähän. Nähtävästi oli toriaika ohi ja suurin osa ihmisiä kulki mäkeä ylös torin sivu ja torin halki, yhä samaan suuntaan. Minä läksin kulkemaan heidän jälessään. Mitä pitemmälle jouduin, sitä enemmän yhtyi samallaisia ihmisiä samalle tielle. Edelläni kulki kaksi naista, toinen vanha, toinen nuori, puhellen jostain asiasta. Jokaista asiaan kuuluvaa sanaa seurasi pari asiaan kuulumatonta, mitä törkeintä sanaa. He eivät olleet humalassa, vaan jokin asia heitä näkyi huolestuttavan. Vastaantulijat ja jälessä kulkijat eivät kiinnittäneet minkäänlaista huomiota tuohon heidän puheeseensa, joka minua niin kummastutti.

Näillä seuduin nähtävästi aina puhuttiin sillä tavalla. Vasemmalla oli yksityisiä yömajoja, ja muutamat poikkesivat sinne, toiset taas jatkoivat matkaansa. Tultuamme mäelle, oli edessämme katujen kulmassa iso talo. Suurin osa niistä, jotka kulkivat minun kanssani, pysähtyi talon luo. Koko katukäytävä tämän talon edessä oli täynnä samallaisia ihmisiä, jotka seisoivat tai istuivat käytävällä tai kadulla. Oikealla puolen sisäänkäytävää oli naisia, vasemmalla miehiä. Minä menin naisten sivu, menin miesten sivu (kaikkiaan oli väkeä muutamia satoja) ja pysähdyin rivin päähän. Talo, jonka luona nämä ihmiset odottelivat, oli Ljapinin maksuton yömaja. Ihmisjoukko oli sisäänpääsöä odottavia yömajalaisia. Kello 5 iltapäivällä avataan ovet ja päästetään sisään. Tänne olivat tulossa melkein kaikki ihmiset, joitten sivu olin kulkenut.

Lähinnä minua seisovat ihmiset alkoivat minua tarkastella. Vaatteitten jäännökset, jotka peittivät heidän ruumistansa, olivat hyvin erillaisia. Mutta ilme kaikissa minuun suunnatuissa katseissa oli aivan sama. Kaikki ne ilmaisivat kysymyksen: mitä varten sinä – toisesta maailmasta kotoisin oleva ihminen – olet pysähtynyt tähän meidän viereemme? Kuka sinä olet? Itseesi tyytyväinen pohattako, joka haluaa nauttia meidän puutteestamme, haihduttaa ikävänsä meitä piinaamalla, vai oletko sinä semmoinen, jota ei ole eikä voi olla olemassa, ihminen, joka meitä säälii? Kaikki katseet ilmaisivat tämän kysymyksen. Minun teki mieli antautua puheisiin jonkun kanssa, mutta pitkään aikaan en ilennyt. Mutta vaiti ollessammekin

katseemme meitä lähensivät toisiimme. Niin kauas toisistamme kuin elämä olikin meidät eroittanut, katsahdettuamme pari kolme kertaa toistemme silmiin tunsimme kuitenkin olevamme yksiä ihmisiä, ja lakkasimme toisiamme pelkäämästä. Lähinnä minua seisoj muuan mies, jolla oli pöhettyneet kasvot ja punanen parta, repaleisessa kauhtanassa ja kuluneet kalossit paljaassa jalassa, vaikka oli 8 pykälän pakkanen. Kolme tai neljä kertaa kohtasin hänen katseensa ja tunsin semmoista läheisyyttä häneen, ettei suinkaan enää hävettänyt ruveta hänen kanssaan puheisiin, vaan päinvastoin olisi hävettänyt olla mitään virkkamatta. Kysyin, mistä hän oli kotoisin. Hän vastasi mielellään ja alkoi jutella; toiset siirtyivät lähemmäksi. Hän oli Smolenskista, oli tullut työtä etsimään, leipää ja veroja varten. "Työtä", sanoi mies, "ei ole, sotamiehet ovat nykyään kaiken työn vieneet. Nyt saan kuleksia tyhjin toimin; kahteen päivään en ole palaakaan suuhuni pannut, sen saatte uskoa". Hän puhui arasti, yrittäen hymyillä. Varimakean kaupustelija, entinen sotamies seisoj lähellä. Minä viittasin hänet luokseni. Hän kaatoi lasiin varimakeata. Mies otti kuuman lasin käteensä, ja, ennenkuin rupesi juomaan, lämmitteli käsiään sen höyryssä, ettei lämpö hukkaan menisi. Sitä tehdessään hän kertoi minulle vaiheistaan. Vaiheet, eli kertomukset vaiheista, ovat melkein kaikilla samat: oli alussa vähän työtä, mutta sitten se loppui; sitten yömajassa varastettiin kukkaro rahoineen ja pilettineen; ja nyt ei pääse pois Moskovasta. Mies kertoi päivällä lämmittelevänsä kapakoissa, raviten itseänsä "sakuskalla" (kapakoissa olevilla leipäpalasilla);

välistä sanoi annettavan, välistä ajettavan pois; yötä sai olla ilmaiseksi täällä Ljapinin talossa. Sanoi odottavansa vaan poliisiin käyntiä, jolloin hänet passittomana viedään linnaan ja lähetetään vankikyydillä kotiseudulle. "Torstaina kuuluu poliisi tulevan käymään". (Vankila ja vankikyyti on hänelle kuin luvattu maa).

Hänen kertomuksensa pari kolme henkilöä joukosta vahvistivat todeksi ja sanoivat olevansa samallaisessa asemassa. Laiha, kalpea, pitkänenäinen nuorukainen, jonka yläruumista peitti pelkkä, olkapäitten kohdalta rikkonainen paita, päässä lakki ilman lippaa, tunkeutui syrjittäin joukon läpi. Hän värisi kovasti koko ajan, mutta koetti kuitenkin ylenkatseellisesti hymyillä miesten puheille, toivoen siten pääsevänsä minun suosiooni. Minä tarjosin hänelle varimakeata. Hän otti lasin, lämmitteli samoin käsiään sen päällä ja alkoi juuri jotain puhua, kun hänet työnsi syrjään muuan iso mustaverinen, käyränenäinen mies, karttuunipaita ja liivit päällä, ilman lakkia. Käyränenäinen pyysi myöskin varimakeata. Sitten tuli pitkä, suippopartainen ukko, palttoo päällä, vyötettynä nuoralla, virsut jalassa – humalassa. Sitten pieni äijä, kasvot turvoksissa, silmät vetistävät, ruskea nankininahkainen takki päällä, jalassa kuluneet kesähousut, joista paljaat polvet töröttivät, kalisten toisiaan vasten kylmästä. Hän vapisi niin, ettei kyennyt pitämään lasia vakavasti kädessään ja kaasi sen päälleen. Toiset alkoivat häntä säittää. Hän vaan hymyili nolon näköisenä ja väristen. Sitten vino, muodoton olento, repaleissa ja nahkatohvelit paljaissa jaloissa, sitten jokin upseerin tapainen, sitten papin tapainen,

sitten jokin nenätön kummitus. Kaikki nuo nälkäiset ja viluiset, rukoilevat ja nöyrät olennot tunkeilivat minun ympärilläni, pyrkien varimakean ääreen. Varimakea juotiin loppuun. Yksi joukosta pyysi rahaa, ja minä annoin. Sitten pyysi toinen, kolmas ja koko joukko piiritti minut. Syntyi tungos ja sekasorto. Naapuritalon pihamies huusi joukolle, että väistyisivät hänen talonsa jalkakäytävältä, ja hänen käskynsä nöyrästi täytettiin. Joukosta ilmestyi toimeliaita miehiä, jotka ottivat minut suojelukseensa, tahtoen viedä minut pois tungoksesta, mutta joukko, joka ensin oli seisonut pitkin jalkakäytävää, tungeksi nyt minun ympärilläni. Kaikki katsoivat minuun ja pyysivät. Toiset kasvot olivat toistaan surkeampia, nääntyneempiä ja nöyrempiä. Minä jaoin kaikki, mitä minulla oli mukamani, noin 20 ruflan paikoilla, ja menin joukon mukana yömajaan. Talo oli iso. Siinä oli neljä osastoa. Yläkerrokset olivat miehiä varten, alakerrokset naisia varten. Ensin tulin naisosastoon. Iso huone oli täynnä telttavuoteita, sentapaisia, kuin kolmannen luokan telttavuoteet rautateillä. Vuoteita oli kaksi kerrosta, ylhäällä ja alhaalla. Kummallisia, ryysyisiä naisia, ilman päällysnuttua, vanhoja ja nuoria, tuli sisään ja asettui paikoilleen, mitkä alas, mitkä ylös. Muutamat vanhoista tekivät ristinmerkin ja siunasivat sitä ihmistä, joka oli rakentanut yömajan, toiset nauroivat ja riitelivät. Menin yläkertaan. Siellä olivat miehet paikoilleen asettumassa. Heidän joukossaan huomasin yhden niistä, jolle olin rahaa antanut. Hänet nähdessäni rupesi minua yhtäkkiä hirveästi hävettämään ja minä läksin kiireesti pois. Semmoisella

tunteella, kuin olisin tehnyt jonkin rikoksen, astuin ulos talosta ja menin kotiin. Kotiin päästyäni nousin matoilla peitettyjä portaita eteiseen, jonka lattia oli veralla vuorattu, ja riisuttuani päältäni turkin, istuuduin syömään päivällistä, jossa oli viisi ruokalajia ja jota tarjosi kaksi hännystakkiin puettua valkohansikkaista lakeijaa.

Kolmekymmentä vuotta sitten näin Pariisissa, mitenkä tuhansien katsojain läsnäollessa lyötiin ihmiseltä pää pois giljotiinilla. Minä tiesin tämän ihmisen olleen julman pahantekijän. Minä tiesin kaikki ne syyt, joita ihmiset vuosisatain kuluessa ovat tuoneet esiin, puolustaakseen tämänlaatuisia tekoja. Minä tiesin että tämä tehtiin itsetietoisesti, mutta sinä hetkenä, kun pää erkani ruumiista ja putosi laatikkoon, minulta pääsi huuto ja minä ymmärsin, en järjelläni, enkä sydämmelläni yksin, vaan koko olenollani, että kaikki kuoleman rangaistuksesta kuulemani väitteet olivat ilkeätä lorua, että, kokoontuipa ihmisiä kuinka suuri joukko tahansa toimeenpanemaan murhaa, tuota maailman pahinta syntiä, nimittivätpä he itseään miten hyvänsä, – että murha on murha, ja että tuo synti tehtiin minun silmiäni edessä. Ja minä läsnäolollani ja toimeenpanemuudellani hyväksyin tämän synnin ja otin siihen osaa. Samoin nytkin, nähdessäni tuota nälkää, vilua ja kurjuutta, jota tuhannet ihmiset kärsivät, ymmärsin koko olenollani, että kymmenien tuhansien semmoisten ihmisten olemassa olo Moskovassa, samalla kuin minä ja muut syömme lintupaistia ja sampikalaa ja verhoamme hevosia veralla ja lattioita matoilla, –

sanoivatpa kaikki maailman oppineet mitä hyvänsä. – on rikos, joka ei ole ainoastaan kerran tapahtunut, vaan yhä tapahtuu, ja että minä, ylellisyydessä eläjä, en ainoastaan sitä suvaitse, vaan suorastaan otan siihen osaa. Minusta oli eroitus näiden kahden vaikutelman välillä ainoastaan siinä, että edellisessä tapauksessa ainoa, mitä olisin saattanut tehdä, olisi ollut se, että olisin huutanut giljotiinin ääressä seisoville ja murhaa toimeenpaneville heidän tekevän syntiä, ja kaikin tavoin koettanut estää tuota tekoa. Mutta näin menetellessäni saatoin edeltäpäin tietää, ettei tämä minun tekoni estäisi murhaa tapahtumasta. Jälkimäisessä taas saatoin antaa ei ainoastaan varimakeaa ja mukanani olevat mitättömät rahat, vaan myöskin palttooni ja kaiken, mitä minulla oli kotona. Mutta minä en sitä tehnyt, jonka vuoksi tunsin silloin ja tunnen nyt, enkä lakkaa koskaan tuntemasta osallisuuttani yhä jatkuvaan rikokseen niin kauan, kuin minulla on liikaa ruokaa, silloin kuin toisella ei ole mitään, ja kaksi pukua, silloin kuin toisella ei ole yhtäkään.

III

Samana iltana, kun olin palannut Ljapinin talosta, kerroin vaikutelmistani eräälle ystävälleni. Tämä ystävä – eräs kaupungin asukkaista – alkoi puhua minulle jonkinmoisella mielihyvällä, että se on aivan luonnollinen kaupunkilainen ilmiö, että minä vaan maalaisuuteni vuoksi näen siinä jotain erikoista, että se on aina niin ollut ja tulee olemaan, että niin täytyy olla ja että se on sivistyksen välttämätön ehto. Lontoossa on vielä pahempaa, ja ei siinä siis ole mitään pahaa, eikä siitä saa olla tyytymätön. Minä aloin väittää ystävääni vastaan, ja tein sen semmoisella kiihkolla ja vimmallalla, että hänen vaimonsa tuli toisesta huoneesta kysymään, mitä oli tapahtunut. Minä olin, itsekään sitä huomaamatta, kyyneleet silmissä ja itku kurkussa huutanut ja huitonut käsilläni ystäväni edessä. Minä huusin: "niin ei saa elää, niin ei saa elää, ei saa!" Minua nolattiin tarpeettomasta kiivaudestani, sanottiin, etten voinut mistään levollisesti keskustella, että semmoinen kiivastuminen on epämiellyttävää, ja päälle päätteeksi todistettiin minulle, että semmoisten onnettomain ihmisten olemassa olo ei mitenkään voi antaa aiheutta lähimmäisten elämän myrkyttämiseen.

Tunsin heidän olevan oikeassa ja vaikenin, mutta sydämeni pohjassa tiesin, että minäkin olin oikeassa, enkä voinut rauhoittua.

Ennestäänkin jo minulle vieras ja outo kaupunkilaiselämä

tuli minulle nyt siihen määrin inhoittavaksi, että kaikki ne ylellisen elämän ilot, jotka ennen olivat tuntuneet minusta iloilta, tulivat minulle piinaksi. Ja vaikka kuinka olisin koettanut löytää sydämmestäni edes jonkinlaista puolustusta elämällemme, en voinut hermostumatta nähdä en omaa, enkä toisten vierashuonetta, en siististi, herrasväen tapaan katettua pöytää, en komeita ajopelejä hyvin syötettyine kuskineen ja hevosineen, en loistavia kauppapuoteja, teattereita, enkä tanssiaisia. En voinut sen rinnalla olla näkemättä nälkäisiä, viluisia, sorretuita Ljapinin talon asukkaita. En voinut saada päästäni ajatusta, että nämä kaksi asiaa ovat yhteydessä toistensa kanssa, että toinen johtuu toisesta. Muistan, että siihen syyllisyyden tunteeseen, joka ensi hetkestä jäi minuun, pian yhtyi toinenkin, joka himmensi edellisen.

Kun puhuin Ljapinin talosta saamistani vaikutelmista läheisille ystävilleni ja tuttavilleni, sain kaikilta saman vastauksen, kuin ensimmäiseltäkin ystävältäni, mutta sitä paitsi he ilmaisivat hyväksymisensä minun hyvyyteni ja tunteellisuuteni johdosta ja antoivat minun ymmärtää, että tuo näky oli niin erikoisesti minuun vaikuttanut ainoastaan senvuoksi, että minä, Leo Tolstoi, olen niin hyväsydäminen ihminen. Ja minä uskoin sen mielelläni. Ja ennenkuin ennätin ajatella pääni ympäri, oli minussa ensin tuntemani moitteen ja katumuksen tunteen sijassa jo tyytyväisyyden tunne oman hyvyyteni johdosta ja halu näyttää sitä ihmisille.

Kenties, sanoin itselleni, en todellakaan ole tähän syyppää minä

ylellisellä elämälläni, vaan elämän välttämättömät ehdot. Eihän minun elämäni muuttaminen voi korjata sitä pahaa, jonka olin nähnyt. Muuttamalla oman elämäni teen vaan itseni ja omaiseni onnettomiksi, mutta näkemäni onnettomuus jää entiselleen.

Ja senvuoksi ei minun tehtäväni ole oman elämäni muuttamisessa, niinkuin ensin oli minusta näyttänyt, vaan siinä, että koetan, sen verran kuin se on vallassani, parantaa niitten onnettomien tilaa, jotka olivat herättäneet sääliäni. Koko asia on siinä että minä olen hyväsydäminen, hyvä ihminen ja haluan tehdä hyvää lähimmäisilleni. Aloin miettiä suunnitelmaa hyväntekeväisyystoiminnalleni, jossa saatoin ilmaista koko hyvyyteni. Minun täytyy kuitenkin sanoa, että jo miettiessäni tuota hyväntekeväisyystoimintaani sydämessäni koko ajan tunsin, ettei se ollut sitä, mitä olisi pitänyt tehdä, mutta, niinkuin usein tapahtuu, järjen ja mielikuvituksen toiminta tukahuttivat minussa tuon omantunnon äänen. Tähän aikaan oli parillaan toimitettavana yleinen väenlasku. Tämä tilaisuus näytti minusta keinolta sen hyväntekeväisyyden järjestämiseksi, jossa tahdoin osoittaa hyvyyteni. Minä tunsin monta Moskovassa olevaa hyväntekeväisyyslaitosta ja seuraa, mutta koko heidän toimintansa näytti minusta sekä väärään suuntaan johdetulta että mitättömältä verraten siihen, mitä itse ajoin tehdä. Keksinkin seuraavan tuuman: herättää rikkaissa ihmisissä myötätuntoisuutta kaupunkilaista köyhälistöä kohtaan, kerätä rahoja, saada kokoon ihmisiä, jotka haluavat edesauttaa asiata ja väenlaskun ohella käydä läpi kaikki köyhäin pesät, tulla

yhteyteen onnettomien kanssa, päästä perille yksityiskohdista heidän hädässään ja auttaa heitä rahalla, työllä, lähettämällä heitä pois Moskovasta, sijoittamalla lapset kouluun ja vanhukset turvakoteihin ja köyhäintaloihin. Sitä paitsi ajattelin, että niistä ihmisistä, jotka ryhtyvät tähän toimeen, muodostuu pysyväinen seura, joka, jakaen keskenänsä Moskovon kaupunginosat, tulee valvomaan, ettei köyhyys ja kerjäläisyys pääse kehittymään, tulee aina, heti sen syntyessä, sitä ehkäisemään, tulee pitämään huolta kaupunkilaisköyhyyden hoidosta enemmän kuin sen parantamisesta. Minä kuvailin jo, että, puhumattakaan kerjäläisistä, puutteen alaisiakaan ei tule olemaan kaupungissa, ja että kaiken tuon saan aikaan minä, ja että me kaikki, rikkaat, tulemme sen jälkeen kaikessa rauhassa istumaan vierashuoneissamme, syömään päivällistämme viiden ruokalajin kanssa ja ajelemaan vaunuissamme teattereissa ja tanssiaisissa, häiriytymättä enää semmoisten näkyjen kautta, jommoinen minua kohtasi Ljapinin talolla.

Laadittuani tämän suunnitelman, kirjoitin siitä artikkelin ja, ennenkuin annoin sen painoon, menin tuttavien luo, joilta toivoin saavani kannatusta. Kaikille, joita tapasin sinä päivänä (käännyin etupäässä rikkaitten puoleen), puhuin melkein sitä samaa, minkä olin kirjoittanut sanomalehteen. Ehdotin, että käyttäisimme hyväksemme väenlaskutoimitusta, oppiaksemme tuntemaan köyhäin tilaa Moskovassa ja auttaaksemme sitä sekä toimella että rahoilla ja saadaksemme aikaan sen, ettei köyhiä ollenkaan olisi Moskovassa, jolloin me, rikkaat, hyvällä omallatunnolla

voisimme nauttia niistä elämän eduista, joihin olimme tottuneet. Kaikki kuuntelivat minua tarkkaavaisesti ja totisina, mutta niinpian kuin kuuntelijat ymmärsivät, mistä oli kysymys, tulivat he ikäänkuin hämilleen. Heitä ikäänkuin hävetti ja etupäässä minun puolestani, se, että minä puhuin tyhmyyksiä, joita kuitenkin ei voinut suoraan sanoa tyhmyyksiksi. Oli ikäänkuin jokin ulkonainen syy olisi velvoittanut heitä myöntymään tuohon minun tyhmyyteeni.

– Niin. Tietysti. Se olisi hyvän hyvä asia, sanottiin minulle. – Itsestään on ymmärrettävää, ettei asialle voi olla olematta myötätuntoinen. Niin, teidän ajatuksenne on oivallinen. Minä olen itsekin sitä ajatellut, mutta ... meillä ollaan yleensä niin välinpitämättömiä, että tuskin saattaa odottaa mitään suurta menestystä... Muuten, minä puolestani olen valmis asiata kannattamaan.

Tähän tapaan puhuivat kaikki. Kaikki suostuivat, mutta suostuivat, niinkuin minusta näytti, ei minun vakuutukseni vaikutuksesta, eikä omasta halustaan, vaan jonkin ulkonaisen syyn vaikutuksesta, joka ei sallinut olla suostumatta. Minä huomasin sen jo siitä, ettei yksikään raha-apua luvanneista itse määrännyt summaa, jonka aikoi antaa, joten minun piti se määrätä ja kysellä: "siis voin odottaa teiltä 300, tai 200, tai 100, tai 25 ruplaa?" Eikä kukaan antanut rahoja. Huomautan tästä senvuoksi, että, kun ihmiset antavat rahaa johonkin omasta halustaan, he tavallisesti kiirehtivät antamaan. Aition tilaamiseen Sarah Bernardin näytäntöön annetaan heti

rahat käteen, että asia olisi päätetty. Tässä tapauksessa sitä vastoin ei yksikään niistä, jotka suostuivat antamaan rahaa ja ilmaisivat myötätuntoisuutensa, tarjonnut heti rahoja, vaan ainoastaan ääneti myöntyi minun määräämäni summaan. Viimeisessä talossa, jossa kävin sinä iltana, tapasin sattumalta suuren seuran kokoontuneena. Sen talonemäntä oli jo useampia vuosia toiminut hyväntekeväisyyden alalla. Ulko-oven edessä seisoi useita vaunuja, eteisessä istui useita lakeijoja kaihissa puvuissa. Isossa vierashuoneessa kahden pöydän ääressä istui naisia, puettuina kalliisiin pukuihin ja kalliisiin koristuksiin, laitellen pukuja pienille nukeille. Muutamia nuoria herroja oli naisten ääressä. Näitten naisten tekemistä nukeista piti tulla arpajaisvoittoja köyhäin arpajaisiin.

Tämän vierashuoneen ja siihen kokoontuneitten ihmisten näkeminen teki minuun hyvin epämiellyttävän vaikutuksen. Puhumatta siitä, että tänne kokoontuneitten ihmisten omaisuus nousi muutamaa miljooneihin, puhumatta siitä, että yksin korot siitä pääomasta, joka täällä oli tuhlatu pukuihin, pitseihin, pronssikuviin, rintaneuloihin, vaunuihin, hevosiin, lakeijoihin, olivat sata kertaa suuremmat sitä, mitä kaikki nämä naiset ansaitsivat, olivat menot kaikkien näitten naisten ja herrain vierailusta: itse ajosta sinne, hansikkaista, liinavaatteista, kynttilöistä, teestä, sokerista, leivoksista sata kertaa suuremmat, kuin mitä täällä saatiin ansaituksi. Minä näin kaiken tuon ja sen vuoksi olisin voinut ymmärtää, etten täällä ainakaan löydä kannatusta asialleni, mutta minä olin tullut tehdäkseni

ehdotukseni, ja niin raskasta kuin se minulle olikin, sanoin sanottavani.

Läsnä olleista eräs naishenkilö tarjosi minulle rahaa, sanoen, ettei hän tunteellisuutensa vuoksi itse kyennyt köyhien luona käymään, vaan rahaa oli kyllä valmis antamaan. Paljonko rahaa hän antaa ja milloinka hän ne minulle toimittaa, sitä hän ei sanonut. Toinen naishenkilö ja eräs mieshenkilö tarjoutuivat käymään köyhien luona, mutta minä en käyttänyt hyväkseni heidän tarjoustaan. Mahtavin henkilö, jonka puoleen käännäin, sanoi minulle, ettei asiassa paljon voinut tehdä, sillä varoja oli vähän. Varoja taas oli vähän senvuoksi, että Moskovan rikkaat olivat jo kaikki lukuun otetut ja kaikilta oli jo saatu, mitä suinkin oli voitu, että kaikille näille hyväntekijöille oli jo annettu arvonimet, mitalit y.m. kunnianosoitukset, että menestyksellä rahankeräystä jatkaakseen täytyy pyytää joitakin uusia palkintoja hallituksen puolelta, joka on ainoa tehokas keino, vaikka hyvin vaikea.

Palattuani kotiin sinä päivänä, panin maata sillä aavistuksella, ettei minun tuumastani tule mitään, ja samalla häpeissäni ja tuntien, että koko tämän päivän olin tehnyt jotain hyvin illettävää ja hävettävää. Mutta minä en jättänyt asiata sillensä. Ensiksikin oli asia kerran pantu alulle, ja ylpeydentunnekin olisi estänyt minua siitä luopumasta; toiseksi ei ainoastaan asian menestys, vaan itse sen harrastaminen teki minulle mahdolliseksi jatkaa elämää niissä oloissa, joissa elin, jota vastoin epäonnistuminen olisi pakoittanut minut luopumaan elämäntavastani ja etsimään

uusia elämän uria. Ja sitä itsetiedottomasti pelkäsin. Minä en uskonut sisällistä ääntäni, vaan jatkoin alkamaani työtä.

Annettuani kirjoitukseni painoon, luin sen korrehtuurin Duumassa. Luin sen punehtuen ja änkyttäen, niin kovin minua iletti. Samaten näkyi hävettävän kaikkia kuulijoitanikin. Kun luettuani kirjoitukseni kysyin, suostuvatko väenlaskun toimittajat ehdotukseeni, että he toimituksen päätyttyä jäisivät paikoilleen, ollakseen välittäjinä seuran ja puutetta kärsivien välillä, syntyi tuskastuttava hiljaisuus. Sitten esiintyi kaksi puhujaa. Nämä puhujat koittivat parantaa minun ehdotukseni aikaansaamaa tuskastuttavaa vaikutusta. He ilmaisivat minulle myötätuntoisuutensa, mutta samalla viittasivat tuon minun kaikkien hyväksymän tuumani epäkäytännöllisyyteen. Kaikilta pääsi helpoituksen huokaus. Mutta kun minä sittemmin kuitenkin, tahtoen ajaa asiani perille, kyselin väenlaskun toimimiehiltä, kultakin erikseen, tahtoisivatko he, väenlaskua toimittaessaan ottaa selvää köyhien tarpeista ja jäädä sitten paikoilleen, ollakseen välittäjinä köyhien ja rikkaitten välillä, joutuivat he taas hämilleen. Heidän katseensa sanoivat ikäänkuin minulle: vaikka kunnioituksesta sinua kohtaan koetettiinkin lieventää sinun tyhmyyttäsi, niin sinä sittenkin sitä tyrkytät. Semmoinen oli heidän kasvojensa ilme, mutta sanoilla he kumminkin ilmaisivat suostumuksensa, ja kaksi heistä, ikäänkuin edeltäpäin siitä sovittuaan, sanoivat aivan samoilla sanoilla: "me katsomme olevammesiveellisestä velvoitetut sen tekemään". Saman vaikutuksen teki ilmoitukseni

myöskin väenlaskussa avustaviin ylioppilaisiin, kun puhuin siitä, että me väenlaskun ohella tulisimme pitämään silmällä myöskin hyväntekeväisyystarkoituksia. Puhuessamme tästä, huomasin, että heitä hävetti katsoa minua silmiin, niinkuin usein hävettää katsoa silmiin hyväntahtoista ihmistä, joka puhuu tyhmyyksiä. Saman vaikutuksen teki niinkään kirjoitukseni sanomalehden toimittajaan, poikaani, vaimooni, mitä erillaisimpiin ihmisiin, joille annoin sen luettavaksi. Kaikki tulivat jostakin syystä hämilleen, mutta kaikki katsoivat tarpeelliseksi hyväksyä itse ajatuksen, ja kaikki heti tämän hyväksymisensä ilmaistuaan alkoivat tuoda esiin epäilyksiänsä asian menestymisestä ja tuomita yhteiskuntamme ja kaikkien ihmisten välinpitämättömyyttä ja kylmyyttä, lukuunottamatta nähtävästi heitä itseään.

Sydämmeni syvyydessä yhä tunsin, ettei tämä kaikki ollut sitä oikeata, ettei tästä mitään voinut tulla, mutta kirjoitus oli painettu ja minä ryhdyin ottamaan osaa väenlaskutoimitukseen. Olin asian pannut alulle ja se veti minut mukaansa.

IV

Minun osalleni määrättiin, omasta pyynnöstäni, alue Hamovnitsheskin osassa, Smolenskin kauppatorin luona. Tällä alueella on joukko taloja, joita yleensä nimitetään Rshanovin taloksi, tai Rshanovin linnaksi. Ne kuuluivat ennen muinoin kauppias Rshanoville, mutta nykyään ne kuuluvat Simineille. Olin jo kauan sitten kuullut mainittavan tätä paikkaa mitä kauneimman köyhyyden ja turmeluksen pesänä, ja senvuoksi pyysin väenlaskun toimittajia määräämään minut sinne. Toivomukseni täytettiin.

Saatuani duuman määräyksen, läksin muutamia päiviä ennen väenlaskun alkamista yksinäni tarkastelemaan aluettani. Saamani asemakartan mukaan löysin heti Rshanovin linnan.

Menin sinne Nikolskin poikkikadun puolelta, jonka päässä vasemmalla puolen on synkän näköinen talo, ilman porttia sillä puolen. Talon ulkonäöstä arvasin sen olevan juuri Rshanovin linnan.

Laskeutuessani alamäkeä Nikolskin katuja myöten tapasin muutamia poikasia, 10 – 14 ikäisiä, pikku nutuissa ja palttoissa laskemassa mäkeä, mikä jaloillaan, mikä yhdellä luistimella liukuen pitkin jalkakäytävän jäätynyttä luisua talon luona. Pojat olivat repaleisissa vaatteissa ja, niinkuin kaikki kaupunkilaispojat, reippaita ja rohkeita. Pysähdyin heitä katselemaan. Nurkan takaa tuli esiin repaleinen vanha akka,

jolla oli riippuvat keltaiset posket. Hän kulki kaupungille päin ja, niinkuin pakahtumaisillaan oleva hevonen, hengitti hirveästi koristen joka askeleella. Tultuaan minun kohdalleni hän pysähtyi, vetäen henkeänsä. Kaikkialla muualla tämä vanhus olisi pyytänyt minulta rahaa, mutta täällä hän vaan rupesi puhumaan kanssani. "Kas, sanoi hän, osottaen mäkeä laskevia poikia, – ei muuta, kuin vallattomuuksia! Samallaisia rshanovilaisia niistä tulee, kuin isänsäkin ovat". Yksi pojista, jolla oli palttoo ja lipaton lakki, kuuli hänen sanansa ja pysähtyi. "Mitä haukut?" huusi hän akalle. – "Itse olet rshanovilainen käärme!" – "Asutteko te täällä?" kysyin pojilta. – "Asutaan, ja hän asuu kanssa. Hän varasti saapasvarren!" huudahti poika ja nostaen ylös toisen jalkansa läksi luistamaan eteenpäin. Eukko räjähti haukkumaan, lomaan kovasti yskien. Mäeltä päin tuli sillä aikaa, käsiään heiluttaen lumivalkea ukko, kokonaan repaleissa. Ukko oli sen näköinen, kuin olisi vastikään vahvistanut itseänsä viinaryypyllä. Hän oli nähtävästi kuullut eukon haukkumisen ja otti häntä puolustaakseen. "Kyllä minä teille näytän senkin hirtehiset!" huusi hän poikasille, ikäänkuin aikoen lähteä heitä takaa ajamaan. Kerjuulla ollessaan kaupungilla tämä ukko herättää huomiota vanhuudellaan, heikkoudellaan ja köyhyydellään. Täällä hän sitä vastoin näytti iloiselta, päivätyöstään palaavalta työmieheltä.

Minä läksin ukon jälessä. Hän kääntyi vasemmalle Prototshnin poikkikadulle ja, kuljettuaan koko talon ja portin sivu, katosi ravintolaan.

Prototshnin kadun puolella on kaksi porttia ja useampia ovia: ravintolan, kapakan ja muutamien ruokaynnä muitten puotien. Tämä on juuri Rshanovin linna, Kaikki täällä on harmaata, likaista, haisevaa – sekä rakennukset, asumukset, pihat että ihmiset. Suurin osa ihmisistä, joita täällä tapasin, olivat repaleisia ja puolialastomia. Toiset kävelivät, toiset juoksivat ovesta ovelle. Kaksi hieroi kauppaa jostakin rääsystä. Minä kiersin koko rakennuksen ja, palattuani entiseen paikkaan, pysähdyin erään talon portille. Teki mieleni pistäytyä sisään katsomaan, mitä piellä tehtiin itse keskuksessa, mutta minua iletti, en tiennyt, mitä sanoa, jos minulta olisi kysytty asiaani. Jonkun aikaa epäröityäni astuin kumminkin sisään. Heti pihalle tultuani tunsin illettävän löyhkän. Piha oli hirmuisen likainen. Käännyin nurkan taa ja samassa kuulin vasemmalta puoleltani ylhäältä, puiselta läpikäytävältä juoksevien ihmisten jalkain töminätä, ensin käytävän siltaa pitkin, ja sitten portaita. Ensimmäisenä juoksi ulos laiha vaimoihminen, hihat ylöskäärittyinä, haalistunut ruusunvärinen hame yllään ja patiinit jalassa. Hänen kintereillään juoksi pörröinen mies punasessa paidassa ja hameen levyisissä housuissa, kalossit jalassa. Mies sai vaimon kiinni portaitten alapäässä. "Et pääse käsistäni", sanoi hän, nauraen. "Kas sitä kierosilmäistä pirua", alkoi nainen torua, nähtävästi hyvillään tuosta takaa-ajosta, mutta nähtyään minut, huudahti äkäisesti: "ketä haet?" Kun en ketään hakenut, jouduin hämilleni ja läksin pois. Kummallista ei tässä ollut mitään, mutta tämä tapaus, – senjälkeen, mitä

olin nähnyt toiselta puolen pihaa – haukkuvan akan, iloisen ukon ja mäkeä laskevat pojat, näytti minulle yhtäkkiä aivan uudelta puolelta sen asian, johon olin ryhtynyt. Minä aijoin tehdä suuren hyväntyön näille ihmisille moskovalaisten pohattain avulla. Mutta nyt ymmärsin ensi kerran, että kaikilla niillä onnettomilla, joille tahdoin tehdä hyväntyön, on, paitsi sitä aikaa, jolloin he, kärsien nälkää ja vilua, odottavat pääsyään taloon, vielä aikaa, jota heidän johonkin täytyy käyttää, on vielä 24 tuntia joka vuorokausi, on vielä kokonainen elämä, josta en ennen ollut tullut ajatelleeksi. Ymmärsin nyt ensi kerran, että kaikkien näitten ihmisten, paitsi puuhailemista itsensä vilulta suojelemisessa ja nälkäänsä sammuttamisessa, täytyy elää vielä jollakin tavalla ne 24 tuntia joka vuorokausi, jotka heidän on eläminen, niinkuin kaikkien muittenkin ihmisten. Minä ymmärsin, että näitten ihmisten täytyy olla vihoissaan, ikävöidä, uljastella, iloita. Niin omituista kuin se onkin, ymmärsin nyt ensi kerran selvästi, ettei puuhani voinut rajoittua ainoastaan tuhannen ihmisen ruokkimiseen ja vaatettamiseen, – se ei ollut samaa, kuin tuhannen lampaan ruokkiminen ja katosalle ajaminen – vaan kysymys oli siinä, että ihmisille oli tehtävä jotain tosi hyvää. Ja kun ymmärsin, että jokainen noista tuhannesta ihmisestä on aivan samallinen ihminen, jolla on samallinen menneisyys, samallaiset intohimot, kiusaukset, erehdykset, samallaiset ajatukset ja kysymykset, kuin minullakin, niin alkuunpanemani asia rupesi yhtäkkiä näyttämään minusta niin vaikealta, että tunsin itseni voimattomaksi. Mutta asia oli kerran

pantu alkuun ja minä jatkoin sitä.

V

Määrättyinä päivänä väenlaskussa toimivat ylioppilaat saapuivat paikalle aamulla varhain, ja minä, hyväntekijä, tulin heidän luokseen kello 12. Minä en voinut tulla varemmin, sillä minä nousin k: lo 10, join kahvia ja polttelin sitten paperossia, odotellen ruuan sulamista. Tulin k: lo 12 Rshanovin talon portille. Poliisi osoitti minulle ravintolan, johon laskijat olivat käskeneet tulla kaikkien, jotka heitä kysyvät. Menin ravintolaan. Ravintola oli hyvin pimeä, haiseva ja likainen. Suoraan edessä oli tiski, vasemmalla huone likaisilla pöytäliinoilla katettuine pöytineen, oikealla iso huone pilareineen ja samallaisia pikku pöytiä akkunain ääressä ja seinien luona. Siellä täällä istui pöytien ääressä teetä juoden miehiä, sekä repaleisia että siististi puettuja, työmiehiä tai pikku kauppiaita, sekä muutamia naisia. Ravintola oli kyllä hyvin likainen, mutta heti saattoi nähdä, että sen asiat kävivät hyvin. Tiskin takana seisovan ravintolanhoitajan toimeliaan näköiset kasvot ja tarjoilijain joutuisa palvelevaisuus sitä osoittivat. Tuskin olin ennättänyt astua sisään, kun jo muuan tarjoilija oli valmis riisumaan palttoon päältäni ja tuomaan, mitä käskettäisiin. Näkyi että oli totuttu joutuisasti ja huolellisesti suorittamaan tehtävät. Kysyin väenlaskijoita. "Vanja!" – huusi pieni, saksalaisten tapaan puettu mies, joka järjesteli jotain kaapissa tiskin takana; se oli ravintolan isäntä Ivan Feodotitsh, talonpoika Kalugan kuvernementistä. Tuli kyyppari, noin 18

vuotias poika, laiha, käyränenäinen, kasvot kellertävät. "Mene saattamaan herraa väenlaskijain luo". Poika heitti salvetin, pani palttoon päällensä ja läksi nopeasti astuen viemään minua takaoven kautta. Likaisessa, haisevassa keittiössä tuli meitä vastaan vanha eukko, varovasti kantaen jonnekin hyvin haisevia sisälmyksiä riepuun käärittynä. Sieltä laskeuduimme kaltevalle pihalle, joka oli täynnään puurakennuksia kivisillä alakerroksilla. Löyhkä tällä pihalla oli hirmuinen. Se tuli ulkokuoneesta, jonka ympärillä aina oli suuri väentungos. Ulkokuone oli vaan osoittamassa sitä paikkaa, jossa oli tapana käydä tarpeillaan. Ohikulkiessa oli mahdotonta olla sitä huomaamatta ja hyvin vaikealta tuntui, kun joutui siitä lähtevän väkevän löyhkän piiriin.

Poika, varoen valkoisia housujaan, saattoi minut tämän paikan ohi ja suuntasi sitten kulkunsa erään puurakennuksen luo. Pihan läpi kulkevat ihmiset kaikki pysähtyivät minua katselemaan. Nähtävästi oli siististi puettu ihminen näillä seuduin harvinaisuus.

Poika vei minut erääseen pimeään ja haisevaan kellarikerrokseen. Kulkiessamme pimeätä käytävää, avautui äkkiä yksi ovista ja siinä näyttäytyi humalainen ukko paitasillaan, joka nähtävästi ei ollut talonpoikaisia. Tätä miestä ajoi ja tyrkki luotaan kimakasti vinkuen muuan pesijätär, hihat ylös käärittynä ja kädet saippuassa. Minun oppaani työnsi juopuneen syrjään ja nuhteli häntä. "Ei sovi tuolla tavalla häpäistä itseään", sanoi hän, "kun vielä on upseeri olevinaan!"

Tulimme määräpaikkaamme numero 30: een. Poika avasi

oven ja meitä vastaan tulvahti saippuahöyryn, huonon ruuan ja väkevän tupakan haju. Astuimme sisään täydelliseen pimeyteen. Ikkunat olivat vastaisella puolella, vaan tällä puolen oli lautaseinäisiä käytäviä oikealle ja vasemmalle ja ovia, jotka johtivat epätasaisilla laudoilla vuorattuihin ja valkosella vesivärillä maalattuihin huoneisiin. Pimeässä huoneessa vasemmalla näkyi vaatteita pesupunkassa pesevä vaimo. Eräästä oikealla olevasta ovesta tirkisteli vanha mummo. Toisesta avonaisesta ovesta näkyi karvainen, punanaamainen mies, virsut jalassa, istuvan makuulavalla. Hän piti käsiään polvien päällä ja heilutteli jalkojaan katsellen alakuloisesti virsujaan.

Käytävän päässä oleva ovi vei siihen huoneeseen, jossa laskijat olivat. Se oli emännän huone. Hänen hallussaan oli koko tämä numero, ja hän vuorostaan vuokrasi siitä huoneita toisille asukkaille ja yömajalaisille. Tässä hänen pikkuisessa huoneessaan pyhäinkuvan alla istui väenlaskua toimittava ylioppilas papereineen, aivan kuin tutkintotuomari kuulustellen erästä mieshenkilöä. Mies oli emännän ystävä, joka hänen puolestaan vastasi kysymyksiin. Siinä oli emäntäkin – vanha vaimo ja kaksi uteliasta asukasta. Minun tultua sisään tuli huone jo aivan täyteen. Tunkeuduin pöydän ääreen ja tervehdin ylioppilasta, joka sitten jatkoi kuulusteluaan. Mutta minä aloin tarkastella ja kuulustella kortteerin asukkaita omia tarkotuksiani varten.

Tuli selville, ettei tässä ensimmäisessä kortteerissa ollut

yhtäkään semmoista ihmistä, jonka hyväksi olisin voinut hyväntekeväisyysintoani osoittaa. Emäntä, huolimatta kortteerin kurjuudesta, pienuudesta ja likaisuudesta, joka minua palatseissa asuvaa hämmästytti, eli kaupungin köyhiin asukkaihin verraten mukavasti ja minulle hyvin tunnettuun maalaisköyhyyteen verraten ylellisestikin. Hänellä oli untuvahöyheninen vuode, tikattu peite, teekyökki, turkki ja astiakaappi. Yhtä varakkaalta näytti emännän ystäväkin. Hänellä oli yksin kellokin perineen. Asukkaat olivat köyhempiä, mutta ei ollut yhtään semmoista, joka olisi kaivannut pikaista apua. Apua pyysivät vaatteita pesevä nainen, jonka mies oli jättänyt ja jolla oli lapsia, vanha leskieukko, jolla sanojensa mukaan ei ollut millä elää, ja virsujalkainen mies, joka sanoi, ettei ollut sinä päivänä mitään syönyt. Mutta kuulusteluista kävi selville, ettei kukaan näistä henkilöistä kärsinyt erityistä puutetta, ja että auttaakseen heitä olisi ollut lähemmin heihin tutustuttava.

Kun ehdotin miehensä hylkäämälle vaimolle, että sijoittaisin hänen lapsensa turvakotiin, joutui hän hämilleen, kiitti tarjouksesta, mutta nähtävästi ei sitä halunnut. Hän olisi mieluummin halunnut raha-apua. Vanhin tytär auttoi häntä pyykin pesussa ja keskimäinen hoiti poikaa. Vanha mummo halusi hyvin päästä köyhäintaloon, mutta tarkasteltuani hänen kommakkoansa, huomasi, ettei hän ollut kovin köyhä. Hänellä oli pikkuinen kirstu täynnä tavaraa, teekannu, kaksi kuppia ja paperikoteloissa teetä ja sokeria. Hän kutoi sukkaa ja käsineitä, saaden siitä palkkaa kuukausittain eräältä hyväntekijättäreltä.

Mies taas nähtävästi oli vähemmän ruuan kuin humalan puutteessa, ja kaikki, mikä hänelle olisi annettu, olisi mennyt kapakkaan. Tässä kortteerissa ei siis ollut semmoisia, joita olisin luullut talon olevan täpötäynnään, semmoisia, jotka olisin voinut tehdä onnelliseksi antamalla heille rahaa. Nämä köyhät näyttivät minusta epäilyttäviltä. Kirjoitin muistiin mummon, vaimon lapsineen ja miehen, päättäen ottaa ne esille, pidettyäni ensin huolta niistä erityisen onnettomista, joita odotin tapaavani tässä talossa. Päätin, että meidän avustuksessamme piti olla järjestystä. Ensin autetaan kaikkein onnettomimpia, ja sitten vasta näitä. Mutta seuraavassa ja sitä seuraavissa kortteereissa oli asianlaita sama, kaikkialla oli semmoisia, jotka olivat ensin tarkemmin tutkittavat, ennenkuin niitä voi auttaa. Semmoisia onnettomia taas, joille ei tarvinnut muuta kuin antaa rahaa, että ne onnettomista muuttuisivat onnellisiksi, ei ollut. Niinkuin se minua hävettääkin, täytyy minun kuitenkin sanoa, että aloin tuntea pettymystä siitä, etten löytänyt näissä taloissa mitään sen tapaista, mitä olin odottanut. Olin odottanut löytäväni täällä joitakin erikoisia ihmisiä, vaan läpikäytyäni kaikki kortteerit, tulin siihen vakuutukseen, etteivät näitten talojen asukkaat ollenkaan olleet mitään erikoisia ihmisiä, vaan aivan samallaisia kuin nekin, joitten joukossa itse elin. Aivan niin kuin meidän, oli heidänkin joukossaan enemmän tai vähemmän hyviä, enemmän tai vähemmän huonoja, enemmän tai vähemmän onnellisia ja enemmän tai vähemmän onnettomia. Onnettomat olivat aivan samallaisia onnettomia, kuin meidänkin joukossamme

olevat onnettomat, joitten onnettomuus ei riippunut ulkonaisista olosuhteista, vaan heistä itsestään, ja jota ei voinut auttaa jollakin paperilapulla.

VI

Näitten talojen asukkaat ovat alhaisinta kaupunkilaisväestöä, jota Moskovassa luultavasti on yli 100 tuhatta. Tässä talossa on edustajia tämän väestön kaikista eri kerroksista. Täällä on pikkuliikkeitten omistajia, suutareita, harjantekijöitä, puuseppiä, sorvareita, räätäleitä, seppiä, täällä on ajureita, parisniekkoja, kaupustelijoita, pesijättäriä, koronkiskureita, päivätyöläisiä ja semmoisia, joilla ei ole mitään varsinaista tointa; täällä on myös kerjäläisiä ja katunaisia.

Täällä on paljon niitä samoja ihmisiä, joita näin Ljapinin talon ovelta, mutta täällä ne ovat hajallaan työkansan keskellä. Ja sitä paitsi Ljapinin talon asukkaat minä näin heidän onnettomimpana aikanansa, silloin kun kaikki on syötynä ja juotuna, ja he viluisina, nälkäisinä ja ravintoloista pois ajettuina odottavat, kuin taivaan mannaa, pääsyä maksuttomaan yömajaan ja sieltä haluttuun vankilaan, toimitettavaksi kotiseudulle, jota vastoin täällä näin näitä ihmisiä työläisten joukossa, joita oli enemmistö ja siihen aikaan, kun he jollakin keinoin olivat saaneet ansaituksi 3 tai 5 kopekkaa yösijaa varten sekä välistä ruplan ruokaa ja juomaa varten.

Ja niin oudolta kuin se kuuluukin, en ainoastaan ollut tuntematta täällä mitään sen tapaista tunnetta, kuin Ljapinin talolla, vaan päinvastoin ensi kierrosta tehdessämme sekä minä että ylioppilaat tunsimme miltei miellyttävän tunteen. Mutta

miksi sanon miltei miellyttävän? Se ei ole totta. Tunne, jonka oleskelu näitten ihmisten kanssa herätti, niin kummalta kuin se kuuluukin, oli suorastaan hyvinkin miellyttävä.

Ensimmäinen havainto oli se, että suurin osa täällä asuvista oli työläisiä ja hyvin hyviä ihmisiä.

Enemmistön tapasimme työtä tekemässä, pesijättäret pesupunkkiensa, puusepät höyläpenkkiensä ääressä, suutarit tuoleillaan. Ahtaat huoneet olivat täynnä väkeä ja työ sujui tarmokkaasti ja iloisesti. Tuntui työmiehen hien haju ja suutarin luona nahkan, puusepän luona höylänlastujen haju, kuului usein laulua ja näkyi paljastettuja, jänteviä käsivarsia, jotka nopeasti ja taitavasti tekivät totutuita liikkeitä. Meitä vastaanotettiin kaikkialla iloisesti ja ystävällisesti. Tuskin missään tunkeutumisemme näitten ihmisten kotielämään herätti sitä oman arvonsa tuntoa ja nojaamisen halua, jonka väenlaskijain ilmaantutuminen useimmiten saa aikaan varakkaitten ihmisten kortteereissa. Päinvastoin kaikkiin meidän kysymyksiimme vastattiin niinkuin pitikin. Meidän kysymyksemme antoivat aiheita leikinlaskuun vaan sen johdosta, ketkä ovat laskuun otettavat ja miten, kuka on kahdeksi, ja ketkä kaksi yhdeksi luettava j. n.e.

Usein tapasimme heidät päivällistä syömässä tai teetä juomassa ja meidän tervehdykseemme vastattiin joka kerta hyvin kohteliaasti: "olkaa hyvä", vieläpä väistyttiin syrjään ja annettiin tilaa. Semmoisen köyhäinpesän sijaan, jossa väestö alituisen vaihtuu, löysimme tässä talossa monta kortteeria,

joissa oli pysyviä asukkaita. Eräs puuseppä työmiehineen ja suutari kisällineen olivat asuneet jo kymmenen vuotta. Suutarilla oli hyvin likaista ja ahdasta, mutta työväki oli työtä tehdessään hyvin hyvällä tuulella. Minä yritin puhua erään työmiehen kanssa, tahtoen saada selvää hänen köyhyydestään ja velkaantumisestaan isännälle, mutta tämä ei minua ymmärtänyt ja puhui isännästä ja elämästä mitä parasta.

Eräässä kortteerissa asui muuan ukko eukkoineen, jotka kaupittelivat omenoita. Heidän huoneensa oli lämmin, puhdas ja täynnä tavaraa. Lattia oli peitetty olkimatolla. Huoneessa oli kirstuja, kaappi, teekyökki ja astioita. Nurkassa oli paljon pyhäinkuvia ja seinällä riippui lakanalla peitettyjä turkkeja. Kurttunaamainen, ystävällinen, puhelias ukko iloitsi nähtävästi itsekin hiljaisesta, onnellisesta elämästään.

Ivan Feodotitsh, ravintolan ja kortteerien isäntä, tuli ravintolasta ja kulki meidän mukana. Hän puheli ystävällisesti ja leikkiä laskien useitten kortteerien isäntien kanssa, nimittäen heitä kaikkia ristikä- ja isännimellä ja antaen meille heistä lyhyitä luonnekuvauksia. Kaikki he olivat tavallisia ihmisiä, Martin Semjonovitshejä, Pjotr Petrovitshejä, Marja Ivanovnoja, – ihmisiä, jotka eivät pitäneet itseänsä onnettomina, vaan samallaisina kuin muutkin, niinkuin he todella olivatkin.

Me olimme valmistautuneet näkemään ainoastaan jotain kauheata. Mutta tuon kauhean asemesta saimmekin nähdä jotain hyvin hyvää, semmoista, joka ehdottomasti herätti meidän kunnioitustamme. Ja tällöisiä ihmisiä oli niin paljon,

että repaleiset, hunningolle joutuneet, joutilaat ihmiset, joita välistä kohtasimme heidän joukossaan, eivät häirinneet yleistä vaikutelmaa.

Ylioppilaista se ei ollut niin kummallista, kuin minusta. He olivat vaan tekemässä hyödyllistä työtä, niinkuin luulivat, tieteen palveluksessa, ja sen ohella tekivät myös satunnaisia huomioitaan. Mutta minä – olin hyväntekijä, jonka tarkoituksena oli auttaa onnettomia, häviöön joutuneita, turmeltuneita ihmisiä, joita otaksuin tapaavani tässä talossa. Ja nyt minä onnettomien, häviöön joutuneitten, turmeltuneitten ihmisten asemesta näin enimmäkseen työtä tekeviä, rauhallisia, tyytyväisiä, iloisia, ystävällisiä ja hyvin hyviä ihmisiä.

Erittäin elävästi tunsin sen tavatessani näissä kortteereissa sitä huutavaa puutetta, jota aikomukseni oli auttaa.

Tavatessani tätä puutetta, huomasin aina, että se apu, jonka olin aikonut antaa, oli jo annettu. Se oli annettu ennen minua, ja kuka sen oli antanut? Ne samat onnettomat, turmeltuneet olennot, joita olin aikonut pelastaa, ja puute oli autettu semmoisella tavalla, kuin en minä olisi voinut tehdä.

Eräässä kellarissa makasi yksinäinen, lavantautia sairastava ukko. Ukolla ei ollut ketään omaista. Muuan leskivaimo tyttarineen, joka oli hänelle vieras, mutta oli hänen naapurinsa, hoiteli häntä, juotti häntä teellä ja osti omilla rahoillaan hänelle lääkkeitä. Toisessa kortteerissa makasi vaimo lapsivuodekuumeessa. Eräs nainen, joka harjoitti epäsiiveellistä elinkeinoa, tuuditteli lasta, ruokki sitä, eikä hän kahteen päivään

ollut käynyt ulkona toimessaan. Erään orvoksi jääneen tytön oli ottanut perheeseensä muuan räätäli, jolla itsellään oli kolme lasta. Niin että jälellä olivat ne onnettomat, joutilaat ihmiset, niinkuin virkamiehet, kirjurit, paikattomat lakeijat, kerjäläiset, juopot, epäsiveelliset naiset ja lapset, joita ei voinut auttaa heti rahoilla, vaan joihin oli ensin tarkemmin tutustuttava, ennenkuin heistä voi pitää huolta. Minä hain vaan onnettomia, köyhyyden vuoksi onnettomia, semmoisia, joita olisi voinut auttaa jakamalla heille meidän ylellisyydestämme. Mutta semmoisia, niinkuin minusta näytti, emme onnistuneet tapaamaan, ja tapasimme vaan semmoisia onnettomia, joiden auttamiseen olisi ollut uhrattava paljon aikaa ja vaivaa.

VII

Onnettomia, joita kirjoitin kirjaani, oli minun käsittääkseni kolme luokkaa, nimittäin: 1) ihmiset, jotka olivat menettäneet entisen hyvän asemansa ja odottivat pääsemistään siihen takaisin (semmoisia oli sekä alemmasta että ylemmästä yhteiskuntaluokasta); 2) epäsiiveitset naiset, joita on hyvin paljon näissä taloissa; ja 3) lapset. Kaikkein ensin tapasin ja kirjoitin muistiin ensimmäisen luokan ihmisiä. Semmoisia, varsinkin herras- ja virkamiesluokkaan kuuluvia, oli hyvin paljon. Melkein kaikissa kortteereissa, joissa kävimme Ivan Feodotitshin kanssa, sanoi hän meille: tässä ette tarvitse itse kirjoittaa luetteloja, täällä on mies, joka kaiken sen voi toimittaa, jos hän vaan ei ole päissään.

Ja Ivan Feodotitsh kutsui esille tuon miehen, joka oli juuri yksi noista hunningolle joutuneista yläluokkalaisista. Isännän kutsumuksesta kömpi esille jostain pimeästä nurkasta entinen rikas aatelismies tai virkamies, useimmiten humalassa ja aina riisuutuneena. Jos hän ei ollut humalassa, otti hän aina mielellään toimittaakseen tarjotun työn, merkitsevästi nyökäyttäen päätään ja rypistellen kulmiansa, ja teki huomautuksiansa, käyttäen puheessaan oppisanoja, hellällä varovaisuudella pidellen vapisevissa, likaisissa käsissään puhdasta painettua lankettia ja ylpeästi ja halveksivasti silmäillen naapureitaan, ikäänkuin kerskatun sivistyksensä ylevämmyydellä heidän edessään, jotka

niin usein olivat häntä nöyryyttäneet. Hän iloitsi nähtävästi yhteydestään sen maailman kanssa, jossa painetaan tuommoisia lanketteja ja johon hän itsekkin oli kerran kuulunut. Melkein aina, kun kyselin tällöisen ihmisen elämänvaiheista, alkoi hän mielellään, jopa innoissaankin kertoa ulkoa opittua historiaa häntä kohdanneista onnettomuuksista, ja etupäässä siitä entisestä asemastaan, johonka hän kasvatuksensa puolesta oli kuuluva.

Semmoisia ihmisiä on hyvin paljon Rshanovin talon nurkissa. Yksi kortteereista on täynnään pelkkiä tällöisiä – sekä miehiä että naisia. Lähestyessämme tätä kortteeria, sanoi isäntä: "No, nyt tulee aateliskortteeri". Se oli täpösen täynnään. Melkein kaikki, noin neljäkymmentä henkeä, olivat kotona. Kurjempia, onnettomampia, kalpeampia, nääntyneempiä, hätääntyneempiä kasvoja ei ollut koko talossa. Minä puhelin muutamien kanssa. Kaikilla oli melkein sama historia, ainoastaan eri kehitysasteissaan. Jokainen heistä oli ollut rikas, tai oli hänellä ollut hyvä paikka, ja jokaisella oli veli tai isä, joka vieläkin oli rikas tai hyvässä virassa. Sitten sattui onnettomuus, jonka olivat saaneet aikaan kadehtijat, oma hyväntahtoisuus tai erityinen sattumus, ja niin oli hän menettänyt kaiken ja oli nyt pakoitettu sortumaan näissä hänelle luonnottomissa ja vastenmielisissä oloissa – liassa, repaleissa, juoppojen ja irstailijain seurassa, raviten itseänsä leivällä ja maksalla ja kerjäten. Näitten ihmisten kaikki ajatukset, toiveet ja muistot ovat vaan menneisyudessa. Nykyisyys näyttää heistä joltakin luonnottomalta, inhoittavalta, joka ei ansaitse huomiota. Heillä ei ole nykyisyyttä. Heillä

on vaan muistoja entisyydestä ja tulevaisuuden toiveita, jotka voivat joka hetki toteutua ja joitten toteuttamiseksi tarvitaan hyvin vähän, mutta tätäpä vähää ei ole, eikä ole mistään saatavissa, ja niin kuluu elämä hukkaan. Yksi tarvitsisi vaan siistin puvun, voidakseen mennä erään henkilön luo, joka on hänelle suosiollinen, toisen pitäisi saada puku, suorittaa velkansa ja päästä Orellin kaupunkiin asti, kolmannen pitäisi vaan saada lunastetuksi pantatut tavaransa ja vähäsen rahaa voidakseen jatkaa riitajuttua, joka varmaan päättyisi hänen edukseen, ja silloin olisi taas kaikki hyvin. Kaikki he sanovat tarvitsevansa vaan jotain ulkonaista, päästäkseen takaisin siihen asemaan, jota he pitävät onnellisena ja itselleen luonnollisena.

Jos en olisi ollut hyvänteleväisyysylpeyteni huumaamana, olisi minun tarvinnut ainoastaan vähän tarkemmin katsoa heidän heikon näköisiin, aistillisiin, mutta hyväntahtoisiin kasvoihin, ymmärtääkseni, ettei heidän onnettomuutensa ole korjattavissa ulkonaisilla keinoilla, etteivät he missään asemassa voi olla onnellisia, jos heidän elämänymmärryksensä ei muutu, etteivät he ole mitään erikoisia ihmisiä, erikoisen onnettomissa olosuhteissa olevia, vaan niitä samoja ihmisiä, joita kaikkialla on meidän ympärillämme, jommoisia me itsekkin olemme. Minä muistan, että tämän laatuisten onnettomien seurassa oleminen tuntui minusta erittäin raskaalta. Nyt ymmärrän, mikä siihen oli syynä. Minä näin niissä kuin peilissä oman itseni. Jos olisin syventynyt omaan ja meidän piirimme ihmisten elämään, niin olisin nähnyt, ettei edellisten ja jälkimmäisten välillä ollut mitään

oleellista järjestystä. Joskin minun piirini ihmiset elävät nyt suurissa kortteereissa ja omissa taloissaan komeitten katujen varrella, eikä Rshanovin talossa, syövät ja juovat herkullisesti, eikä vaan maksaa ja silliä leivän kanssa, niin se ei estä heitä olemasta aivan samallaisia onnettomia. He ovat aivan samoin tyytymättömiä asemaansa, kaipaavat menneisyyttä ja toivovat parempaa, ja se parempi asema, jota he haluavat, on aivan samallinen, kuin se, jota haluavat Rshanovin talon asukkaat, s.o. semmoinen, joka antaa mahdollisuuden vähemmän tehdä työtä ja enemmän käyttää hyväkseen toisten työtä. Eroitus on ainoastaan määrässä ja ajassa. Jos olisin silloin tarkemmin ajatellut, olisin sen ymmärtänyt, mutta minä en ajatellut, vaan tein kysymyksiä näille ihmisille ja kirjoitin heidän nimiänsä kirjaani, aikoen myöhemmin, saatuani tarkat tiedot heidän oloistaan ja tarpeistaan, auttaa heitä. Minä en ymmärtänyt sitä, että auttaa semmoisia ihmisiä voi ainoastaan muuttamalla heidän elämänymmärryksensä. Ja voidakseen muuttaa toisen ihmisen elämänymmärrystä, täytyy itsellään olla parempi, jonka mukaan elää, mutta minulla oli aivan samallinen kuin heilläkin, ja minä elin sen elämänymmärryksen mukaan, joka olisi ollut muutettava, jos mieli tulla onnelliseksi.

Minä en nähnyt, ett'eivät nämä ihmiset olleet onnettomia senvuoksi, ettei heillä ollut ravitsevaa ruokaa, vaan senvuoksi, että heidän vatsansa – oli pilaantunut ja että he vaativat jo ravitsevan ruuan asemasta ruokahalua ärsyttävää ravintoa. Minä en nähnyt, että, voidakseen heitä auttaa, täytyy ruuanantamisen

sijaan, parantaa heidän turmeltuneet vatsansa. Vaikka siten menenkin edelle kertomuksessani, sanon kuitenkin jo nyt, etten kaikista niistä ihmisistä, joitten nimet kirjoitin muistiin, todellakaan saanut autetuksi yhtäkään, vaikka muutamille niistä tehtiin, mitä he halusivat ja minkä olisi luullut heitä auttavan. Niistä tiedän erittäinkin kolme henkilöä. Kaikki kolme ovat nyt monien nousemusten ja lankeemusten perästä aivan samassa tilassa, kuin olivat kolme vuotta sitten.

VIII

Toinen onnettomain luokka, joita myöskin aijoin auttaa sittemmin, oli epäsiveelliset naiset. Semmoisia oli Rshanovin talossa hyvin paljon kaiken laatuista, alkaen nuorista ja ihmisten näköisistä aina vanhimpiin ja kauheimman näköisiin asti, semmoisiin, jotka olivat kadottaneet ihmismuotonsakin. Toivo, että voisin auttaa näitä naisia, jota minulla ensin ei ollut, heräsi minussa seuraavan tapauksen johdosta.

Olimme tekemässä kierrostamme. Meillä oli jo muodostunut jonkinlainen käytännöllinen menettelytapa. Tullessamme uuteen asuntoon kysyimme heti kortteerin isäntää. Yksi meistä valitsi itselleen sopivan paikan huoneessa ja istuutui kirjoittamaan, toinen kulki kortteerin eri nurkissa kyselemässä jokaiselta erikseen ja ilmoitteli saamiensa tietoja kirjoittajalle.

Tultuamme yhteen kellarikerroksen kortteereista, meni ylioppilas etsimään isäntää, ja minä sillä aikaa aloin kuulustella kortteerissa olevia. Kortteeri oli seuraavan näköinen. Keskellä neliskulmaista huonetta oli uuni. Uunista läksi säteettäin neljä väliseinää, joten muodostui neljä pientä kamaria. Ensimmäisessä, neljällä telttavuoteella varustetussa kamarissa oli kaksi henkeä, ukko ja nainen. Toisessa pitkulaisessa kamarissa oli kortteerin isäntä, nuori mies, harmaassa sarkanutussa, hyvännäköinen ja hyvin kalpea pikkuporvari. Kolmannessa oli nukkuva, luultavasti juopunut mies sekä nainen ruusunpunaisessa puserossa. Neljäs

oli isännän huoneen takana.

Ylioppilas meni isännän kamariin, vaan minä jäin ensimmäiseen ja kuulustelin ukkoa ja naista. Ukko oli kirjapainotyömies, jolla ei ollut tointa. Nainen oli kokin vaimo. Menin sitten kolmanteen kamariin ja kysyin puseroon puetulta naiselta, kuka nukkuva mies oli. Hän sanoi sen olevan hänen vieraansa. Kysyin naiselta kuka hän oli. Nainen sanoi olevansa moskovalainen talonpoikaisnainen. "Mitä tointa harjoitatte?" Hän rupesi nauramaan, eikä vastannut mitään. "Millä elätätte itseänne?" – kysyin uudestaan, otaksuen ettei hän ollut ymmärtänyt kysymystäni. "Ravintolassa istuskelen", sanoi hän. Minä en ymmärtänyt ja kysyin vielä kerran: "Millä te elätte?" Hän ei taaskaan vastannut, vaan nauroi. Neljännessä huoneesta, jossa emme vielä olleet käyneet, kuulin niinkään naisten naurua. Isäntä tuli ulos huoneestaan meidän luoksemme. Hän oli nähtävästi kuullut minun kysymykseni ja naisen vastaukset. Tuimasti naiseen katsahtaen hän kääntyi minun puoleeni ja sanoi: "prostitueerattu", nähtävästi tyytyväisenä siitä, että tunsin tämän virallisessa kielessä käytetyn sanan, ja osasi sen lausua. Sanottuaan tämän tuskin huomattavalla kohteliaalla hymyllä minulle, hän kääntyi naisen puoleen ja hänen kasvojensa ilme heti muuttui. Erityisellä halveksivalla äänellä, niinkuin koiraa olisi puhutellut, ja naiseen katsomatta hän sanoi:

– Mitäs tyhjää lörpöttelet: "ravintolassa istuskelen"? Kun kerran ravintolassa istuskelet, niin sanokin niinkuin asia on – prostitueerattu. – Oma nimeänsä ei tiedä...

Tuo ääni minua loukkasi. "Ei meidän tule häntä häväistä", sanoin. – "Jos me kaikki eläisimme Jumalan tahdon mukaisesti, niin ei semmoisia olisi olemassa."

– Se on nyt semmoista, – sanoi isäntä, väkinäisesti hymyillen.

– Ei meidän siis pidä heitä soimata, vaan sääliä. Onkos se heidän syynsä?

En muista tarkkaan mitenkä sanoin, muistan vaan, että minua suututti tuo nuoren kortteerin isännän ylenkatseellinen puhetapa, minun tuli sääli tuota naista ja minä sen ilmaisin. Tuskin olin sen sanonut, kun siitä kamarista, josta naurua oli kuulunut, alkoi kuulua sänkyautojen narinaa ja väliseinän takaa, joka ei ulottunut kattoon, kohosi pörrötukkainen naisen pää, pienine pöhöttyneine silmineen ja kiiltävän punaisine kasvoineen, ja sen jälestä toinen ja kolmas. He olivat nähtävästi nousseet vuoteilleen ja kurkottivat kaulaansa väliseinän yli. Henkeään pidätellen, jännitetyllä huomiolla he meitä katselivat. Syntyi nolo äänettämyys. Ylioppilas, joka ensin oli hymyillyt, tuli totiseksi. Isäntä oli hämillään ja loi silmänsä maahan. Naiset yhä vaan ääneti katselivat minua ja odottivat. Minä olin enin kaikista hämilläni. En ollut mitenkään odottanut, että satunnaisesti lausuttu sanani olisi tehnyt semmoisen vaikutuksen. Aivan kuin Hesekielin kuoleman pelto, jota kuolleitten luut peittivät, olisi vavahtanut hengen kosketuksesta, ja kuolleet luut olisivat alkaneet liikkua. Minä satuin sanomaan rakkauden ja säälin sanan ja tämä sana vaikutti kaikkiin niin, kuin he olisivatkin ainoastaan odottaneet tätä sanaa, heretäkseen olemasta ruumiita

ja elpyäkseen elämään. He katsoivat kaikki minuun, odottaen jatkoa. He odottivat, että olisin sanonut ne sanat ja tehnyt ne teot, jotka olisivat saaneet nuo luut yhteen liittymään, peittymään lihalla ja elämään. Mutta minä tunsin, ettei minulla ollut niitä sanoja, niitä tekoja, joilla olisin voinut jatkaa sitä, minkä olin alkanut. Tunsin sydämmeni pohjassa, että olin valehdellut, että itse olin samallinen, kuin hekin, ettei minulla ollut sen enempää sanottavaa ja minä aloin kirjoittaa lankettiin kaikkien kortteerin asukkaitten nimiä ja ammatteja. Tämä tapaus saattoi minut uuteen erehdykseen, siihen ajatukseen nimittäin, että näitäkin onnettomia voi auttaa. Minä kuvailin silloin itserakkaudessa sen olevan hyvin helppoa. Minä ajattelin: nyt me kirjoitamme kirjaan nämä naisetkin ja "sitten" me (ketkä me, sitä en ajatellut), kaikki kirjoitettuaamme, ryhdymme heitä auttamaan. Kuvailin, että me, ne samat, jotka monen sukupolven aikana olemme saattaneet näitä naisia tuohon tilaan, eräänä kauniina päivänä saamme päähämme korjata koko asian. Ja kuitenkin en olisi tarvinnut muuta kuin muistaa keskusteluni sen epäsideellisen naisen kanssa, joka tuuditteli sairaan äidin lasta, ymmärtääkseni semmoisen otaksumisen koko järjettömyyden.

Nähdessämme tuon naisen lapsen kanssa, luulimme sen olevan hänen lapsensa. Kysymykseemme: kuka hän oli, hän suoraan vastasi olevansa tyttö. Hän ei sanonut: prostitueerattu. Ainoastaan kortteerin isäntä käytti tätä hirveätä sanaa. Otaksuen, että hänellä oli lapsi, toivoin voivani pelastaa hänet surkeasta tilastaan.

– Onko se teidän lapsenne?

– Ei, se on tuon vaimon.

– Minkäs tähden te sitä tuuditatte?

– Kun tuo vaimo pyysi; hän on kuolemaisillaan.

Vaikka minun otaksumiseni näyttäytyikin vääräksi, jatkoin kuitenkin keskusteluni samaan suuntaan. Aloin tiedustella, kuka hän oli ja mitenkä hän oli joutunut semmoiseen tilaan. Hän kertoi mielellään ja hyvin yksinkertaisesti koko historiansa. Hän oli tehtaalaisen tytär Moskovasta. Jäätyään orvoksi oli joutunut tätinsä huostaan. Tätinsä luota oli lähtenyt kuleksimaan ravintoloissa. Täti oli kuollut. Kun kysyin, eikö hän tahtoisi muuttaa elintapaansa, ei hän nähtävästi edes välittänyt kysymyksestäni. Kuinka voi välittää asiasta, joka on aivan mahdoton? Hän hymähti ja sanoi: "kukas minut ottaa keltaisine pilettineni?" – Jospa sattuisi löytymään joku kyökkipiian paikka tarjona – sanoin minä.

Minulle johtui mieleen tämä ajatus sen vuoksi, kun tuo nainen oli voimakas, ruskeatukkainen ja hänellä oli hyväntahtoiset, hieman tyhmän näköiset pyöreät kasvot. Sen näköisiä olivat tavallisesti kyökkipiikat. Sanani eivät häntä nähtävästi miellyttäneet.

– Kyökkipiiaksiko, mutta minä en osaa leipiäkään paistaa, – sanoi hän ja rupesi nauramaan. Hän ei sanonut osaavansa, mutta hänen kasvojensa ilmeestä näin, ettei hän tahtonut olla kyökkipiikana, että hän piti kyökkipiian asemaa ala-arvoisena.

Tämä nainen, joka oli mitä yksinkertaisimmalla tavalla, niinkuin evankeelioissa mainittu leski, uhrannut kaikkensa sairaan vaimon hyväksi, piti, niinkuin hänen toverinsakin, työtä tekevän ihmisen asemaa alhaisena ja halveksittavana. Hän oli kasvatettu työttömään elämään, semmoiseen elämään, jota hänen ympärillään elävät pitivät hänelle luonnollisena. Siinä oli hänen onnettomuutensa. Tämän onnettomuuden kautta on hän joutunut asemaansa ja se häntä siinä pidättää. Kuka meistä miehistä tai naisista muuttaa hänen väärän käsityksensä elämästä? Kuka meistä on vakuutettu siitä, että jokainen työnteossa kuluva elämä on kunnioitettavampaa, kuin joutilas, kuka elää tämän vakuutuksensa mukaisesti ja sen perusteella ihmisiä arvostelee? Jos olisin sitä ajatellut, olisin voinut ymmärtää, etten minä, eikä kukaan niistä, joita tunnen, voi parantaa tätä tautia.

Minä olisin voinut ymmärtää, että nuo väliseinän takaa kurkistelevat, hämmästyneiltä ja liikutetuilta näyttävät päät ilmaisivat ainoastaan kummastusta heille osoitetusta myötätuntoisuudesta, vaan ei suinkaan toivoa heidän parantumisestaan epäsiiveellisydestä. He eivät näe elämänsä epäsiiveellisyyttä. He näkevät, että heitä halveksitaan ja soimataan, mutta minkä vuoksi heitä niin halveksitaan, on heidän mahdoton käsittää. Heidän elämänsä on sillä tavalla kulunut lapsuudesta asti aivan samallaisten naisten keskuudessa, joita he tietävät aina olleen ja olevan ja jotka ovat yhteiskunnassa välttämättömiä, niin välttämättömiä, että on varta vasten asetettu

virkamiehiä pitämään huolta heidän pysyväisestä olemassa olostaan. Sitä paitsi he tietävät, että heillä on valta ihmisten yli ja että he hallitsevat heitä usein enemmän, kuin muut naiset. He näkevät, että heidän asemansa yhteiskunnassa, huolimatta siitä, että heitä aina haukutaan, tunnustavat sekä miehet, että naiset, että hallitus, eivätkä senvuoksi voi edes käsittää, mitä heidän olisi katuminen ja mistä parantuminen. Yksi ylioppilaista kertoi minulle, että eräässä kortteerissa oli nainen, joka piti kaupalla 13 vuotista tyttärtään. Tahtoen pelastaa tuon tytön menin vartta vasten tuohon kortteeriin. Äiti tyttärineen eli suuressa köyhyydessä. Äiti oli pikkuinen, musta, neljänkymmenen ikäinen, ei ainoastaan pahan näköinen, vaan oikein vastenmielisen näköinen. Tytär oli niinikään vastenmielisen näköinen. Kaikkiin kysymyksiini heidän elämästään äiti vastasi minulle epäluuloisesti, vihamielisesti ja lyhyesti, nähtävästi tuntien minussa vihamiehen, jolla oli pahat aikeet. Tytär ei vastannut mitään, katsahtamatta ensin äitiinsä, johon hän näkyi täydellisesti luottavan. Erityistä sääliä he eivät minussa herättäneet, pikemmin inhoa. Mutta minä päätin, että tytär oli pelastettava, että oli saatava sivistyneitä naisia säälimään näitten naisten surkeaa tilaa, ja lähetettävä niitä tänne. Mutta jos olisin ajatellut tuon äidin koko pitkää entisyyttä, kuinka hän oli synnyttänyt, elättänyt ja kasvattanut tuon tyttären siinä asemassaan, varmaankin ilman vähintäkään apua ihmisten puolelta ja raskailla uhrauksilla, jos olisin ajatellut sitä käsitystä elämästä, joka oli muodostunut tuolle naiselle, olisin

ymmärtänyt, ettei äidin teossa ollut kerrassaan mitään pahaakaan eikä epäsiiveellistä. Hän teki tyttärensä hyväksi kaikki minkä voi, s.o. kaikki, mitä piti itselleenkin paraimpana. Ottaa tyttären väkisin äidiltä olisi voinut, mutta saada äitiä vakuutetuksi siitä, että hän menetteli pahoin myydessään tytärtään, oli mahdotonta. Jos joku olisi ollut pelastettava, niin olisi ollut pelastettava tuo äiti, mutta paljokaiksemmin siitä kaikkien hyväksymästä elämänsätyytyksestä, jonka mukaan nainen saattoi elää ilman avioliittoa, s.o. synnyttämättä lapsia ja työtä tekemättä, palvelen ainoastaan aistillisuuden tyydyttämistä. Jos olisin tuota ajatellut, olisin ymmärtänyt, että suurin osa niistä sivistyneistä naisista, joita aijoin tänne lähettää tuota tyttöä pelastamaan, itse elivät lapsia synnyttämättä ja työtä tekemättä, ollen ainoastaan aistillisuuden tyydyttämisen palveluksessa, vieläpä itsetietoisesti kasvattivat tyttäriään samallaiseen elämään. Toinen äiti vei tyttärensä ravintolaan, toinen hoviin tai tanssiaisiiin. Mutta kummallakin on sama elämänsätytys, nimittäin, että naisen tehtävä on miehen himon tyydyttäminen ja että häntä sen vuoksi on elätettävä, vaetetettava ja sääliittävä. Mitenkäs meidän naimme sitten kykenevät parantamaan tuota naista ja hänen tytärtään.

IX

Vielä omituisempi oli minun suhteeni lapsiin. Hyväntekijänä kiinnitin huomiotani myöskin lapsiin, haluten pelastaa tuohon turmeluksen pesään sortuvia viattomia olentoja, ja kirjoittelin heidän nimiänsä kirjaan, ryhtyäkseni pelastukseen "sitemmin".

Lasten joukossa herätti erityistä huomiotani eräs 12 vuotias poika Serjosh. Tätä reipasta, älykästä poikaa, joka asui erään suutarin luona ja oli jäänyt turvattomaksi sen kautta, että hänen isäntänsä oli joutunut linnaan, tuli minun sääli sydämmeni pohjasta ja tahdoin tehdä jotakin hänen hyväkseen.

Kerron nyt, mitenkä minun hyväntekeväisyyteni päättyi, sillä historia tuon pojan kanssa osoittaa paraiten minun väärän asemani hyväntekijänä. Minä otin pojan luokseni ja sijoitin hänet kyökin puolelle. Enhän voinut likaista, turmeluksen pesästä tullutta poikaa panna omien lasteni joukkoon. Pidin itseäni joskin hyvin armeliaana ja hyvänä, että olin ottanut hänet talooni kyökkipalvelijoitte vastukseksi, että häntä ruokki kyökkipiika, ja että annoin hänen käytettäväkseen joitakin kuluneita vaatteita. Poika oli meillä noin viikon ajan. Tämän viikon aikana minä pari kertaa ohi mennessäni sanoin hänelle muutamia sanoja ja kerran kävelyllä ollessani pistäysin tuttavan suutarin luona tarjotakseni poikaa hänelle oppipojaksi. Eräs minun luonani vieraileva talonpoika pyysi poikaa lähtemään työmieheksi maalle, perheeseen, mutta poika kieltäytyi ja

vähän ajan perästä katosi. Minä menin Rshanovin taloon tiedustelemaan. Hän oli palannut sinne, mutta ei ollut kotona sillä kertaa. Hän oli jo kahtena päivänä käynyt eläintarhassa, missä hän 30 kopeekasta päivässä otti osaa jonkinlaiseen kulkueeseen, jossa yleisölle näytettiin puettuja villejä norsun kanssa. Kävin vielä toisen kerran, mutta hän oli niin kiittämätön, että suorastaan karttoi minua. Jos olisin silloin tarkemmin tullut ajatelleeksi tuon pojan elämää ja omaani, olisin ymmärtänyt pojan menneen pilalle sen kautta, että oli päässyt maistamaan iloista elämää, jossa ei tarvinnut tehdä työtä ja siten tottunut pois työnteosta. Minä olin, hyvää tehdäkseni ja häntä parantaakseni, ottanut hänet talooni. Ja mitä saikaan hän siellä nähdä? Minun lapseni – sekä häntä vanhemmat, että häntä nuoremmat, että hänen ikäisensä, jotka eivät milloinkaan mitään työtä tehneet, vaan sen sijaan kaikin tavoin tuottivat minulle työtä, töhrivät ja pilasivat kaikki ympärillään, söivät vatsansa täyteen maukasta ruokaa, särkivät astioita ja heittivät koirille semmoista ruokaa, joka olisi ollut tuolle pojalle herkkua. Kun minä turmeluksen pesästä toin hänet hyvään paikkaan, niin hänen tietysti pitikin omistaa se elämäkäsitys, joka oli olemassa tuossa hyvässä paikassa, ja tämä käsitys hänelle opetti, että hyvässä paikassa pitää elää työtä tekemättä, syödä ja juoda makeasti ja pitää hauskaa. Tosin hän ei tiennyt, että minun lapsillani oli suuri taakka kannettavanaan latinan ja kreikan kieliopin sääntöjen oppimisessa, eikä olisi voinutkaan ymmärtää näitten vaivojen tarkotusta. Mutta varmaa on, että, jos hän olisi sen ymmärtänyt, lasteni esimerkillä

olisi ollut vielä suurempi vaikutus häneen. Hän olisi silloin ymmärtänyt, että lapsiani kasvatetaan tuolla tavoin siinä tarkoituksessa, että he vastaisuudessakin olisivat tilaisuudessa, oppitodistustaan hyväkseen käyttämällä pääsemään niin vähällä työllä, kuin suinkin, ja nauttimaan elämän onnesta niin paljon kuin suinkin. Hän ymmärsikin sen, eikä mennyt talonpojan luo hoitamaan elukoita ja syömään hänen kanssaan perunoita ja ryyppimään sahtia, vaan meni eläintarhaan näyttelemään villiä 30 kopekasta.

Minun olisi pitänyt ymmärtää, miten mieletöntä se oli että minä, joka kasvatin omia lapsiani mitä täydellisimmässä joutilaisuudessa ja ylellisyydessä, tahdoin parantaa toisia ihmisiä ja heidän lapsiansa, jotka joutuivat perikatoon joutilaisuuden kautta turmeluksen pesäksi nimittämässäni Rshanovin talossa, kun kuitenkin kolme neljäsosaa tämän talon ihmisistä tekee työtä itsensä ja toisten hyväksi. Mutta minä en laisinkaan sitä ymmärtänyt.

Mitä kurjimmassa tilassa olevia lapsia oli hyvin, paljon tuossa talossa. Siellä oli porttojen lapsia, siellä oli orpoja, siellä oli lapsia, joita kuletettiin kerjäämässä pitkin katuja. Kaikki he olivat hyvin kurjia. Mutta kokemukseni Serjoshan suhteen oli osoittanut minulle, etten minä, jatkaen entistä elämäni, kyennyt heitä hoitamaan. Siihen aikaan, kun tuo poika asui meillä, huomasin yrittäväni salata häneltä elämäämme, erittäinkin lastemme elämää. Minä tunsin, että kaikki yritykseni johtaa häntä hyvään, työteliääseen elämään menivät hukkaan

meidän ja lastemme antaman esimerkin kautta. Ottaa lapsi portolta tai kerjäläiseltä on hyvin helppoa. Kun on rahaa, niin on hyvin helppoa pestä puhtaaksi ja pukea hänet siistiin pukuun, ruokkia hänet, vieläpä opettaa hänelle kaikellaisia tieteitä. Mutta opettaa hänet ansaitsemaan leipänsä, on meidän, jotka itse emme leipäämme ansaitse, suorastaan mahdotonta, sillä sekä esimerkillämme, että aineellisessa suhteessa parantamalla hänen elämäänsä opetamme hänelle aivan päinvastaista. Koiran pennun saattaa ottaa hoitaakseen, ruokkiakseen ja opettaakseen kaikellaisiin temppuihin, mutta ei ole kylliksi, että ihmislapsi hoidetaan, ruokitaan ja opetetaan kreikkaa puhumaan. Ihminen on opetettava elämään, s.o. vähemmän ottamaan toisilta ja enemmän antamaan toisille. Mutta me emme voi olla opettamatta hänelle päinvastaista, otimmepa sitten hänet omaan taloomme, tai sitä varten perustettuun turvakotiin.

X

Sitä säälin tunnetta ihmisiä ja inhon tunnetta itseäni kohtaan, jota tunsin Ljapinin talossa, en nyt enää tuntenut. Minä paloin halusta täyttää alkamani työ – tehdä hyvää täällä tapaamilleni ihmisille. Ja olisi luullut, että hyvän tekeminen, rahan antaminen puutetta kärsiville on hyvin hyvä työ, joka herättää tekijässä rakkautta ihmisiä kohtaan, mutta, kumma kyllä, asianlaita oli päinvastainen. Tämä työ herätti minussa pahansuopaisuutta ja sai minut tuomitsemaan ihmisiä. Ensi kierrosta tehdessämme illalla sattui kohtaus, aivan samallinen kuin Ljapinin talossa, mutta tämä kohtaus ei tehnyt minuun samaa vaikutusta, kuin Ljapinin talossa, vaan herätti aivan toisen tunteen.

Eräässä kortteerissa löysin juuri semmoisen, pikaisen avun tarpeessa olevan onnettoman. Löysin nälkäisen naisen, joka ei ollut syönyt kahteen päivään.

Se tapahtui näin. Eräässä suuressa, melkein tyhjässä yökortteerissa kysyin vanhalta eukolta, oliko siellä hyvin köyhiä, semmoisia, joilla ei ollut syömistä. Eukko mietti ensin hetkisen ja mainitsi sitten kaksi henkilöä, mutta sitten ikäänkuin yhtäkkiä muisti jotakin. "Niin, täällähän makaa muuan", sanoi hän, kääntäen katseensa yhteen vuoteista, "tämä ei tosiaankaan ole syönyt". – "Todellako? Kukas hän on?" – "On ollut porttona, mutta nyt, kun ei kukaan hänestä huoli, ei sillä ole mitä suuhun panna. Emäntä on tähän asti säälinyt, mutta nyt tahtoo ajaa

pois... Agafja, Agafja hoi!" – huusi eukko.

Me menimme lähemmäksi ja vuoteelta kohottautui jokin olento. Se oli harmaatukkainen porröinen nainen, laiha kuin luuranko, jolla oli likainen ja repaleinen paita päällä ja omituisen kiiltävät ja liikkumattomat silmät. Hän tuijotti meidän sivutsemme, koittaen peittää repaleisen, likaisen paidan aukosta näkyvää luista rintaansa ja hokien: "mitä? mitä?" Minä kysyin häneltä, mitenkä hän elää. Hän ei ensin pitkään aikaan käsittänyt ja sanoi sitten: "en itsekään tiedä, poishan nuo ajavat". Minä kysyin – hävettää kertoakin – kysyin, oliko totta, ettei hän ollut syönyt. Hän vastasi yhä samalla kuumeentapaisella kiireellä, nytkään minuun katsomatta: "eilen en syönyt, enkä tänään ole syönyt".

Naisen näkö liikutti minua, mutta ei ollenkaan niin, kuin Ljapinin talossa. Siellä minä säälien noita ihmisiä häpesin itseäni, mutta täällä minä ilostuin, kun vihdoinkin olin löytänyt, mitä olin etsinyt, – nälkäisen ihmisen.

Annoin hänelle ruplan ja muistan olleeni hyvin iloinen siitä, että muut sen näkivät. Vanha eukko, sen nähtyään, pyysi hänkin rahaa. Minusta oli antaminen niin hauskaa, että annoin eukollekin, ottamatta selkoa, oliko se paikallaan vai ei. Eukko saattoi minut ovelle ja käytävässä seisovat ihmiset kuulivat, kuinka hän minua kiitteli. Luultavasti tekemäni kysymykset herättivät toiveita ja muutamia tuli meidän perässämme. Jo käytävässä alettiin minulta pyytää rahaa. Muutamat pyytäjät olivat silminnähtävästi juoppoja, ja tekivät epämiellyttävän

vaikutuksen, mutta kun kerran olin antanut eukolle, en ollut oikeutettu kieltämään näiltäkään, ja minä aloin jaella. Sillä aikaa tuli yhä uusia. Kaikissa kortteereissa syntyi liikettä. Portaille ja käytäville ilmestyi ihmisiä, jotka seurasivat minua. Minä menin ulos kadulle. Kaikenlaisia ihmisiä kulki jälessäni, pyytäen rahaa. Minä jaoin kaikki pienet rahani ja pistäysin puotiin saadakseni säretyksi 10 ruplaa. Ja täällä kävi samoin, kuin Ljapinin talolla. Syntyi hirvuisen sekasorto. Vanhoja akkoja, aatelismiehiä, talonpoikia, lapsia tunkeili puodin edessä, käsiään ojentaen. Minä jakelin, muutamilta kysellen heidän olojaan ja kirjoitellen muistikirjaani. Kauppias istui kuin kuvapatsas, silloin tällöin luoden silmänsä väkijoukkoon ja sitten taas katsoen sivu. Hän, niinkuin kaikki muutkin, nähtävästi, tunsu, että se oli tyhmää, mutta ei voinut sitä sanoa.

Ljapinin talolla minua kauhistutti ihmisten köyhyys ja kurjuus, ja minä tunsin itseni siihen syyppääksi, tunsin halua ja mahdollisuutta olla parempi. Täällä sitävastoin samallinen tapaus teki minuun aivan toisenlaisen vaikutuksen. Minä tunsin ensiksikin vastenmielisyyttä useita kohtaan niistä, jotka minua ahdistivat, ja toiseksi olin huolissani siitä, mitä puotimiehet ja piharengit minusta ajattelivat.

Palattuani kotiin sinä päivänä oli paha tunne rinnassani. Tunsin, että se, mitä tein, oli tyhmää ja siveetöntä. Mutta, niinkuin tavallisesti käy, kun on sisällinen ristiriita, puhuin hyvin paljon alkamastani työstä, ikäänkuin en olisi laisinkaan epäillyt sen menestystä.

Seuraavana päivänä menin yksinäni niitten muistiin kirjoittamieni henkilöitten luo, jotka näyttivät minusta muita surkeammilta ja joita luulin olevan helpointa auttaa. Niinkuin jo sanoin, en minä ketään heistä saanut autetuksi. Heidän auttamisensa näkyi olevan vaikeampaa, kuin olin luullut. Ja oliko siihen syynä kykenemättömyyteni vai mahdottomuus, mutta minä tulin heitä vaan härnäneeiksi, enkä ketään saanut autetuksi. Kävin useampia kertoja Rshanovin talolla ja joka kerta kävi samoin. Minut piiritti pyytäjien joukko, jonka keskellä olin pahemmassa kuin pulassa. Tunsin mahdottomaksi mitään tehdä, sillä niitä oli liian paljon, ja minussa heräsi harmi heitä kohtaan sen vuoksi, että heitä oli niin paljon. Mutta sitä paitsi ei kukaan heistä erikseenkään herättänyt minussa myötätuntoisuutta. Tunsin, ettei kukaan heistä puhunut minulle totuutta, ainakaan koko totuutta ja että jokainen heistä näki minussa vaan rahakukkaron, josta voi saada rahaa puristetuksi. Ja hyvin usein minusta näytti, että juuri ne rahat, joita he minulta kiskoivat, vaan pahensivat heidän tilaansa. Mitä useammin kävin näissä taloissa, mitä lähempään yhteyteen tulin sikäläisten asukasten kanssa, sitä selvemmäksi minulle kävi mahdottomuus tehdä jotakin, mutta sittenkin pysyin tuumassani aina viimeiseen kierrokseen asti.

Eryityisesti hävettää minua muistella tätä viimeistä väenlaskussa tehtyä kierrosta. Ennen kävin yksinäni, vaan nyt meitä läksi 20 henkeä yhtaikaa. Kello 7 alkoivat minun luokseni kokoontua kaikki ne, jotka tahtoivat ottaa osaa tähän

viimeiseen yölliseen kierrokseen. Ne olivat melkein kaikki minulle tuntemattomia: ylioppilaita, yksi upseeri ja kaksi tuttavaa seurapiiristäni, jotka, sanoen tuon tavallisen lauseen: c'est très intéressant! olivat pyytäneet minua ottamaan heidät laskijain joukkoon.

Minun ylhäiset tuttavani pukeutuivat vartta vasten jonkinlaisiin metsästysnuttuihin ja korkeisiin saappaisiin, joita he tavallisesti käyttivät matkoilla ja metsästysretkillä ja jotka heidän mielestään olivat hyvin paikallaan yömajatalossa käydessä. He ottivat mukaansa erityiset muistiinpanokirjat ja erityiset kynät. He olivat samallaisessa omituisessa kiihtyneessä mielentilassa, kuin lähdettäessä metsästysretkelle, kaksintaisteluun, tai sotaan. Heissä näkyi selvemmin kuin muissa asemamme typeryys ja valheellisuus, mutta olimme me muutkin samallaisessa valheellisessa asemassa. Ennen lähtöämme pidimme neuvottelun, sotaneuvottelun tapaan, siitä, miten ja mistä oli alettava, miten jakaannuttava y.m.s. Neuvottelu kävi aivan niin, kuin on tavallista kokouksissa ja komiteeoissa, s.o. ei kukaan puhunut senvuoksi, että hänellä olisi ollut jotain sanottavaa, tai tiedusteltavaa, vaan senvuoksi, että jokainen koitti keksiä jotain sanottavaa, ettei olisi toisia huonompi. Mutta tämän keskustelun aikana ei kukaan maininnut sanaakaan hyväntekeväisyydestä, josta minä olin kaikille niin monta kertaa puhunut. Niin kuin se minua hävettikin, tunsin kuitenkin välttämättömäksi taaskin muistuttaa hyväntekeväisyydestä, s.o. siitä, että kierroksen aikana olisi

huomioon otettava ja muistiin kirjoitettava kaikki ne puutetta kärsivät, jotka tavataan. Aina ennenkin oli minua hävettänyt siitä puhuminen, mutta nyt, kesken kiihkeitä valmistuksiamme retkelle, tuskin sain sen sanotuksi. Kaikki kuuntelivat minua, niinkuin minusta näytti, surulla. Kaikki suostuivat sanoilla, mutta selvästi näkyi, että kaikki tiesivät sen olevan tyhmyyttä, josta ei mitään voinut tulla, ja kaikki heti taas alkoivat puhua jostain muusta. Tätä jatkui siksi kunnes oli aika lähteä.

Me tulimme pimeään ravintolaan, herätimme palvelijat ja aloimme selvitellä papereitamme. Kun meille ilmoitettiin, että asukkaat, saatuaan vihiä tulostamme olivat lähtemässä pois kortteereista, pyysimme isäntää sulkemaan portit ja itsekin menimme pihalle vakuuttamaan pois lähteville, ettei kukaan tulisi kysymään heiltä heidän ololippujaan. Muistan hyvin sen omituisen, painostavan vaikutuksen, jonka tekivät minuun hätääntyneet yömajalaiset. Nuo repaleiset, puolialastomat olennot näyttivät minusta omituisen pitkiltä lyhdyn valossa pimeällä pihalla. Säikähtyneenä ja julman näköisinä tuossa pelossaan he seisoivat yhtenä parvena löyhkäävän ulkokuoneen luona, kuunnellen meidän vakuutuksiamme, niitä kuitenkin uskomatta. He olivat nähtävästi valmiit, niinkuin vainotut otukset, vaikka mihin pelastaakseen vaan meidän kynsistämme. Kaikenlaatuiset herrat, poliisit, viskaalit ja tuomarit heitä vainoovat koko ikänsä sekä kaupungissa, että maalla, sekä maantiellä, kaduilla, ravintoloissa, että yömajoissa, ja nyt yhtäkkiä nuo herrat ovat tulleet ja sulkeneet portit, saadakseen

vaan laskea heidän lukumääränsä. Heidän oli sitä yhtä vaikea uskoa, kuin jänisten olisi vaikea uskoa, koirien tulleen heidän lukumääräänsä laskemaan, eikä heitä tappamaan. Mutta portit olivat suljettuina ja säikähtyneet yömajalaiset saivat palata takaisin. Me puolestamme jakaannuimme eri joukkoihin ja menimme toimitukseemme. Minun kanssani oli kaksi tuttavaani ja kaksi ylioppilasta. Edellämme pimeässä kulki Vanja palttoossa ja valkeissa housuissa, lyhty kädessä. Me kuljimme kortteereihin, jotka olivat minulle tuttuja. Niinikään olivat minulle tuttuja muutamat ihmiset, mutta enemmistö oli uusia, ja näkö, joka minua kohtasi, oli myöskin uutta ja kauheata, vielä kauheampaa, kuin Ljapini talolla näkemättä, Kaikki kortteerit olivat täpösen täynnään, kaikissa vuoteissa oli makaajia, useassa kaksittainkin. Kauheata oli nähdä sitä ahtautta, jossa väki sai olla, miehet ja naiset sekasin. Kaikki naiset, jotka eivät olleet sikahumalassa, makasivat miesten kanssa. Useat naiset makasivat lapsineen kapeilla vuoteilla vierasten miesten vieressä. Kauheata oli nähdä tuota köyhyyttä, repaleisuutta, likaa ja tuota pelokasta ilmettä ihmisten kasvoilla. Ja kauheinta oli tuossa tilassa olevien ihmisten suunnaton paljous. Ensin yksi kortteeri, sitten toinen, sitten kymmenes, sitten kahdeskymmenes, loppumattomiin. Ja kaikkialla sama löyhkä, sama ummehtunut ilma, sama ahtaus, sama eri sukupuolien sekoitus, samat älyttömyyteen asti juopuneet miehet ja naiset ja sama pelon, nöyryyden ja syyllisyyden ilme. Minua alkoi taas hävettää ja surettaa, niinkuin Ljapinin talossa, ja

minä ymmärsin, että se, mitä puuhasin, oli inhoittavaa, tyhmää ja senvuoksi mahdotonta. Enkä minä enää ketään kirjoittanut muistikirjaani, enkä mitään kysellyt, tietäen, että se oli joutavaa.

Ljapinin talossa minä olin kuin ihminen, joka sattumalta on nähnyt hirveän mätähaavan toisen ihmisen ruumiissa. Hänen on sääli tuota ihmistä, häntä hävettää, ettei hän ennen ole häntä säälinyt, ja hän voi vielä toivoa voivansa auttaa sairasta. Mutta nyt olin kuin lääkäri, joka on tullut lääkkeineen sairaan luo, paljastanut hänen haavansa, repinyt sen auki ja huomannut, että kaikki on ollut turhaa, ettei hänen lääkkeistään ole apua.

XI

Tämä käynti antoi viimeisen iskun itserakkaudelleni. Minä tulin vakuutetuksi siitä, että puuhani on sekä tyhmää että ilettävää. Mutta siitä huolimatta minusta näytti, etten voinut heti heittää koko asiata, että olin velvollinen jatkamaan sitä ensiksikin sentähden, että käynneilläni ja lupauksillani olin herättänyt toiveita köyhissä, ja toiseksi sentähden, että kirjoituksellani ja puheillani olin herättänyt hyväntekijöitten osanoton, joista monet olivat luvanneet kannatustaan sekä työllä että rahoilla. Ja minä odotin, että sekä toiset, että toiset kääntyisivät minun puoleeni, voidakseni kykyni mukaan heille vastata. Puutteen alaisilta sain kirjeitä ja pyyntöjä yli sadan. Nämä pyynnöt olivat kaikki rikkailta köyhiltä, jos niin voi sanoa. Muutamien luona kävin, toisille jätin vastaamatta. Missään en ennättänyt mitään saada aikaan. Kaikki minun puoleeni kääntyneet olivat henkilöitä, jotka kerran olivat olleet etuoikeutetussa asemassa (nimitän näin sitä asemaa, jossa ihmiset enemmän saavat toisilta, kuin antavat), kadottaneet sen ja uudestaan haluavat siihen päästä. Yksi tarvitsi 200 ruplaa ylläpitääkseen alaspäin menevää kauppaansa ja päättääkseen lastensa kasvatuksen, toisen olisi pitänyt saada perustetuksi valokuvausatelieeri, kolmannen piti maksaa velkansa ja lunastaa panttilaitoksesta paremmat pukunsa, neljäs tarvitsi pianon kehittyäkseen soitossa ja voidakseen sitten opetusta antamalla

elättää perhettänsä. Enemmistö pyysi vaan apua, mainitsematta tarvittavaa rahamäärää, mutta sen mukaan, kuin apua annettiin, kasvoivat tarpeet, eikä vaatimukset tulleet, eivätkä voineet tulla tyydytetyiksi. Sanon vielä kerran, että syy mahdollisesti oli minun osaamattomuudessani; varmaa vaan on, etten ketään saanut autetuksi, vaikka välistä kyllä koitin parastani.

Hyväntekijäin myötävaikutuksen suhteen sain hyvin kummallisen ja odottamattoman kokemuksen. Kaikista niistä henkilöistä, jotka olivat luvanneet rahallista apua, vieläpä määränneet summankin, ei yksikään antanut minulle köyhille jaettavaksi yhtäkään ruplaa. Annettujen lupausten nojalla olisi minun pitänyt saada noin kolmetuhatta ruplaa, mutta ei yksikään noista ihmisistä muistanut entisiä puheitaan, eikä antanut minulle kopeekkaakaan. Ainoastaan ylioppilaat antoivat ne rahat, muistaakseni 12 ruplaa, jotka olivat heille tulevat väenlaskutoimituksesta. Niin että koko minun puuhani, jonka tuloksena olisi pitänyt olla kymmeniä tuhansia rikkaitten uhraamia ruplia, satojen ja tuhansien ihmisten pelastuminen köyhyydestä ja kurjuudesta, hupeni siihen, että umpimähkään jaoin muutamia kymmeniä ruplia niille, jotka niitä minulta kerjäsivät, ja että minulle jäi ylioppilaitten uhraamat 12 ruplaa sekä duuman minulle toimestani väenlaskussa lähettämät 25 ruplaa, joita suorastaan en tiennyt minne panna.

Koko asia raukesi sikseen. Eräänä sunnuntaiaamuna ennen maalle menoani, menin Rshanovin talolle, päästäkseni noista minun haltuuni jääneistä 37 ruplasta. Kävin kaikissa

kortteereissa olevia tuttaviani tapaamassa ja löysin ainoastaan yhden sairaan, jolle annoin 5 ruplaa. Muita ei siellä ollut, joille olisi sopinut antaa. Tietysti monet rupesivat pyytämään. Mutta kun en heitä ennestään tuntenut, niin en nytkään tuntenut, jonka vuoksi päätin neuvotella ravintolan isännän kanssa, kelle nuo jälellä olevat 32 ruplaa olisivat annettavat. Oli paraikaa ensimmäinen laskiaispäivä. Kaikki olivat paremmissa puvuissaan, kaikki olivat kylläiset ja monet jo humalassa. Pihalla seisoivat repaleissa ja virsut jalassa lumpunkerääjäjoukko, reipas vielä, ja erotteli eri kasoihin saalistansa, laulaa hoilotellen iloista laulua. Minä antauduin hänen kanssaan puheluun. Hän oli 70 vuotias, eli yksinään lumppujen keräämisellä, eikä suinkaan valittanut, vaan sanoi olevansa kylläinen, vieläpä saavansa humalankin. Kysyin häneltä, keitä olisi erityistä puutetta kärsiviä. Hän suuttui ja sanoi suoraan, ettei puutetta kärsiviä ollut muita, kuin juoppoja ja laiskureita, mutta saatuaan tietää tarkotukseni, pyysi minulta 5 kopeekkaa ryyppyyn ja juoksi ravintolaan. Minä menin myöskin ravintolaan Ivan Feodotitshin luo, antaakseni hänen toimekseen jakaa jällelle jääneet rahat. Ravintola oli täynnä väkeä. Koreaksi pukeutuneita, humalaisia tyttöjä puikkelehti ovesta oveen. Kaikki pöydät olivat otetut, juopuneita oli jo paljon, ja pikkuisessa kamarissa soitettiin harmonikkaa ja tanssittiin. Isäntä käski kunnioituksesta minua kohtaan lopettamaan tanssin ja istui minun luokseni vapaan pöydän ääreen. Minä pyysin häntä, joka tunsikin asukkaansa, osoittamaan minulle pahinta puutetta kärsiviä, joille voisinkin

jakaa sitä varten annetut rahat. Hyväntahtoinen isäntä, vaikka olikin kiinni toimessaan, jätti sen ollakseen minulle avuksi. Hän vaipui mietteisiin ja oli nähtävästi neuvotonna. Yksi vanhemmista tarjoilijoista kuuli meidän keskustelumme ja yhtyi puheeseemme.

He alkoivat luetella henkilöitä, joista minäkin muutamia tunsin, eivätkä mitenkään voineet tulla yksimielisyyteen. "Paramonovna", ehdotteli tarjoilija. – "Niin kyllä. Onhan se välistä syömättäkin. Mutta sehän juopotteleekin aina väliin". – "Mitäs sitten? Voisihan kumminkin". – "Entäs Spiridon Ivanovitsh – hänellä on lapsia" – Mutta isäntä ilmaisi tämänkin suhteen epäilyksensä. – "Akulina? Mutta hänhän saa muualta. No entäs se sokea!" – Tätä vastaan minulla puolestani oli muistutettavaa. Olin hänet vastikään nähnyt. Se oli 80 vuotias sokea, jolla ei ollut ketään sukulaista. Olisi luullut, ettei surkeampaa kohtaloa voi olla, mutta mitä olinkaan nähnyt! Olin nähnyt hänen makaavan korkean vuoteen untuvapatjoilla, juovuksissa, ja karkealla äänellä ja mitä rumimmilla sanoilla haukkuvan verrattain nuorta naistoveriansa. Vielä mainitsivat he kädettömän pojan äitineen. Minä huomasin isännän olevan vaikeassa asemassa, juuri tunnollisuutensa vuoksi, sillä hän tiesi, että kaikki, minkä nyt antoi, oli menevä hänen ravintolaansa. Mutta minun piti päästä 32 ruplastani, minä kiusasin häntä ja viimein saimme ne joten kuten jaetuksi ja pois annetuksi. Ne, joitten osalle rahat tulivat, olivat enimmäkseen hyvin puettuja eikä heitä tarvinnut kaukaa lähteä etsimään, sillä he olivat

kaikki ravintolassa. Kädetön poika tuli poimukkaissa saappaissa, punanen paita ja liivit päällään.

Täten päättyi koko minun hyväntekeväisyystoimintani ja minä matkustin pois maalle, suuttuneena toisiin ihmisiin, niinkuin tavallisesti tapahtuu, kun itse tekee jotain tyhmää ja pahaa. Hyväntekeväisyyteni raukesi kokonaan tyhjiin, mutta ajatusten ja tunteitten kulku, jotka se oli minussa synnyttänyt, ei suinkaan pysähtynyt, vaan sisällinen työ jatkui kahdenkertaisella voimalla.

XII

Olin elänyt maalla ja ollut siellä yhteydessä sikäläisten köyhien kanssa. En nöyryydestä, joka on ylpeyttä pahempi, vaan sanoakseni koko ajatusteni ja tunteitteni kulun ymmärtämiselle välttämättömän totuuden, mainitsen, että maalla ollessani tein hyvin vähän köyhien hyväksi, mutta köyhien vaatimukset olivat niin pienet että sekin vähäinen tuotti hyötyä ihmisille ja muodosti ympärilleni rakkauden ja yhteisyyden ilmakehän, jossa saattoi rauhoittaa sitä kasvavaa tunnetta, minkä aikaan sai tietoisuus elämäni laittomuudesta. Tultuani kaupunkiin, toivoin voivani elää aivan samalla tavalla. Mutta täällä kohtasin aivan toisenlaisen puutteen. Kaupunkilainen puute oli vähemmän rehellinen, vaativaisempi ja julmempi, kuin maalainen. Ja sitten sitä oli niin paljon yhdessä kohti, että se teki minuun hirveän vaikutuksen. Ensi kerralla Ljapinin talossa kokemani vaikutus pakoitti minut ensi hetkellä tuntemaan elämäni kierouden. Tämä tunne oli vilpittön ja hyvin voimakas. Mutta huolimatta sen vilpittömyydestä ja voimasta olin ensin niin heikko, että säikähdin sitä käännettä elämässäni, johonka tämä tunne vaati, ja rupesin tinkimään. Minä uskoin, mitä kaikki minulle puhuivat, ja mitä kaikki ovat puhuneet siitä saakka, kuin maailma on ollut olemassa, että nimittäin rikkaudessa ja ylellisyydessä ei ole mitään pahaa, että se on Jumalan antamaa, että voi rikkaanakin ollen auttaa köyhiä. Minä uskoin

tämän ja tahdoin menetellä sen mukaan. Kirjoitin kirjoituksen, jossa kehoitin rikkaita antamaan apuansa. Rikkaat ihmiset tunnustivat kaikki siveelliseksi velvollisuudekseen suostua minun ajatukseeni, mutta nähtävästi joko eivät tahtoneet, tai eivät voineet mitään tehdä. Rupesin käymään köyhien luona ja tulin huomaamaan jotakin, jota en mitenkään ollut odottanut. Yhdeltä puolen näin näissä turmeluksen pesissä, niinkuin niitä nimitin, semmoisia ihmisiä, joita minun oli mahdoton auttaa sen vuoksi, että ne olivat työihmisiä, jotka olivat tottuneet työhön ja puutteeseen ja niinmuodoin seisoivat elämässä paljon lujemmalla pohjalla kuin minä. Toiselta puolen näin onnettomia, joita en voinut auttaa senvuoksi, että ne olivat samallaisia kuin minä. Suurin osa näkemistäni onnettomista oli onnettomia ainoastaan senvuoksi, että he olivat kadottaneet kyvyn, halun ja tottumuksen ansaitsemaan leipäänsä, s.o. heidän onnettomuutensa oli siinä, että he olivat aivan samalaisia kuin minä.

Semmoisia onnettomia taas, joita olisi voinut heti auttaa – sairaita, viluisia, nälkäisiä, en löytänyt muita, kuin nälkäisen Agafjan. Ja minä tulin vakuutetuksi siitä, että eläen niin kaukana niistä ihmisistä, joita tahdoin auttaa, oli melkein mahdotonta löytää semmoisia onnettomia, sillä jokainen tosi puute tuli aina autetuksi niitten samojen ihmisten toimesta, joitten joukossa nuo onnettomat elivät. Ja ennen kaikkea tulin vakuutetuksi siitä, ettei rahoilla ainakaan voinut muuttaa heidän onnetonta elämäänsä. Tulin vakuutetuksi kaikesta tuosta, mutta väärästä

hävyn tunteesta ja itserakkaudesta en tahtonut heittää alkamaani työtä, vaan jatkoin sitä jokseenkin kauan, aina siksi kunnes se itsestään raukesi tyhjiin.

Tietysti olisin voinut vieläkin sitä jatkaa. Olisin voinut kättää rahoja niiltä, jotka olivat minulle niitä luvanneet, pakoittaa heitä antamaan ne, koota lisää, jakaa rahat köyhille ja nauttia omasta hyvinvoinnistani. Mutta minä näin, että me, rikkaat, emme tahdo, emmekä voi jakaa köyhille osaa yltäkylläisyydestämme (niin paljon on meillä omia tarpeita), ja ettei ole kelle antaa rahaa, jos todellakin tahtoo tehdä hyvää, eikä jakele rahoja umpimähkään, niinkuin minä tein Rshanovin ravintolassa. Ja niin heitin koko asian ja matkustin epätoivoisena maalle.

Maalla tahdoin kirjoittaa kirjoituksen kaikesta siitä, mitä olin kokenut, ja kertoa, miksi yritykseni ei ollut onnistunut. Minun teki mieli ensiksikin puolustautua niitä moitteita vastaan, joita sain kuulla väenlaskua koskevan kirjoitukseni johdosta, toiseksi paljastaa yhteiskunnan välinpitämättömyys ja kolmanneksi esittää ne syyt, jotka synnyttävät tuon kaupunkilaisen köyhyyden, sen ehkäisemisen välttämättömyyden sekä ne keinot, jotka vievät tarkoituksen perille.

Alotin kirjoittaa tuota kirjoitusta ja minusta näytti, että saisin sanotuksi siinä hyvin paljon tähdellistä. Mutta vaikka kuinkakin olisin hikoillut sitä kirjoittaessani, vaikka aineksia olisi ollut liiaksikin, en kuitenkaan saanut mitään aikaan. Syynä siihen oli osaksi hermostus, jonka vaikutuksen alaisena kirjoitin, osaksi se, etten ollut kokenut kaikkea, mitä olisi

pitänyt oikein asiata arvostellakseni, mutta pääasiallisesti se, etten suoraan tunnustanut kaiken syytä, yksinkertaista, minussa itsessäni olevaa syytä. Ja niin jäi kirjoitus kesken tähän vuoteen saakka.

Siveellisten kokemusten alalla on eräs ilmiö, jota ei ole kyllin huomattu.

Jos minä geologian, astronomian, historian, fysiikan, matematiikan alalta kerron jollekin ihmiselle jotain semmoista, jota hän ei tiedä, niin hän saa aivan uusia tietoja, eikä suinkaan sano: "Mitäs uutta siinä on? Senhän jokainen tietää, ja minäkin olen tietänyt". Mutta jos ilmoitan vaikka kuinka ylevän siveellisen totuuden, lausuttuna mitä selvimmin ja kokonaisimmin, niinkuin ei sitä kukaan ennen ole lausunut, niin jokainen tavallisinkin ihminen, erittäin semmoinen, joka ei välitä siveellisistä kysymyksistä, tai vielä enemmän semmoinen, jolle tuo totuus ei ole mieleen, aivan varmaan sanoo: "Kuka ei tuota tietäisi? Se on jo kauan sitten tunnettu ja sanottu asia". Hänestä todellakin näyttää, että se on jo kauan sitten sanottu juuri näin. Ainoastaan ne, joille siveelliset totuudet ovat tärkeitä ja kalliita, tietävät kuinka pitkällisen työn kautta siveellinen totuus muodostuu selväksi ja yksinkertaiseksi – hämärästä, epämääräisestä otaksumisesta, tavotellusta, muodottomasta ilmaisusta kehittyä varmaksiksi, määrätyksi ilmaisuksi, joka ehdottomasti vaatii sitä vastaavia tekoja.

Me olemme kaikki tottuneet ajattelemaan, että siveysoppi on jotain typerää ja ikävää, jossa ei voi olla mitään

uutta eikä mieltä kiinnittävää, ja kuitenkin ei koko ihmiselämän monimutkaisella ja vaihtelevalla toiminnalla, joka näyttää siveellisyydestä niin riippumattomalta, ei valtiollisella, tieteellisellä, taiteellisella eikä käytännölliselläkään, ole muuta tarkoitus, kuin yhä enemmän selventää, vahvistaa, tehdä yksinkertaiseksi ja yleistajuisiksi siveellistä totuutta.

Muistan kuinka kerran kulkiessani Moskovan kadulla näin erään miehen tulevan ulos, katselevan tarkkaavaisesti katukäytävän kiviä, valitsevan yhden kivistä kyykistyvän sen ääreen istumaan ja rupeavan niinkuin minusta näytti, hankaamaan sitä suurella vaivalla ja ponnistuksella. "Mitähän se tekee tuolle katukäytävälle?" ajattelin itsekseni. Tultuani lähemmäksi näin, mitä mies teki. Se oli teurastaja lihapuodista, joka hijoi veistään kiveen. Hän ei ollenkaan ajatellut kiviä, niitä tarkastellessaan, ja vielä vähemmän hän niitä ajatteli työtään tehdessään – hän hijoi veistänsä. Hänen piti teroittaa veitsensä leikatakseen sillä lihaa, vaikka minusta oli näyttänyt siltä, kuin hän olisi tehnyt jotain katukäytävän kiville. Aivan samoin ainoastaan näyttää siltä, kuin ihmiskunta harrastaisi kauppaa, sotia, tieteitä, taiteita. Yksi asia on vaan sille tärkeitä ja yhtä asiaa se vaan tekee. Se selvittelee itselleen niitä siveellisiä lakeja, joilla se elää. Siveelliset lait ovat jo olemassa, ja ihmiskunta ainoastaan selvittää niitä itselleen. Tämä selvittäminen näyttää vähäpätöiseltä ja huomaamattomalta sille, joka ei huoli siveellisestä laista, joka ei tahdo sitä noudattaen elää. Mutta tämä siveellisen lain selvittäminen ei

ole ainoastaan koko ihmiskunnan tärkeintä, vaan sen ainoa työ. Tätä selvittämistä on vaikea huomata, samoin kuin on vaikeata huomata eroitusta tylsän ja terävän veitsen välillä. Veitsi on aina veitsi, ja se, jonka ei tarvitse mitään sillä leikata, ei huomaa eroitusta tylsän ja terävän veitsen välillä. Sille taas joka on ymmärtänyt, että koko hänen elämänsä riippuu veitsen terävyydestä, on tärkeätä sen teroittaminen, ja se tietää, ettei tuo teroittaminen koskaan lopu, ja että veitsi on ainoastaan silloin veitsi, kun se on terävä, kun se leikkaa leikattavansa.

Näin kävi minun kun aloin kirjoittaa kirjoitustani. Minä luulin tietäväni kaikki, ymmärtäväni kaikki niissä kysymyksissä, jotka Ljapinin talo ja väenlasku minussa herättivät, mutta kun koetin niitä selvittää ja esittää, näyttäytyikin, ettei veitsi leikannut, että se oli teroitettava. Ja vasta nyt, kolmen vuoden kuluttua, tunnen veitseni olevan siksi hiotun, että voin sillä leikata sitä, mitä tahdon. Uutta olen hyvin vähän saanut tietää. Kaikki ajatukseni ovat samat, mutta ne olivat ennen tylsempiä, ne olivat hajallaan, eikä niissä ollut mitään yhteyttä, yksinkertaista, selvää johdonmukaisuutta, niinkuin nyt.

XIII

Minä muistan, että koko tuon epäonnistuneen kokeiluni aikana onnettomien kaupunkilaisasukkaitten auttamisessa itse näytin mielestäni ihmiseltä, joka tahtoi vetää toisen ylös suosta, ja itse seisoi samallaisen suon päällä. Jokainen ponnistukseni saattoi minut tuntemaan sen pohjan kestättömyyttä, jolla seisoin. Minä tunsin itsekin olevani suossa, mutta tämä tietoisuus ei pakoittanut minua silloin tarkemmin tutkimaan, millä minä seisoin. Minä etsin vaan ulkonaista keinoa auttaakseni itseni ulkopuolella olevaa pahaa.

Tunsin silloin, että elämäni oli huono ja ettei siten saanut elää. Mutta siitä en johtanut sitä yksinkertaista ja selvää johtopäätöstä, että minun olisi ollut parannettava elämäni, vaan sen kummallisen johtopäätöksen, että toisten elämä oli parannettava sitä varten, että minun olisi hyvä elää. Ja minä aloin parantaa kaupungissa elävien ihmisten elämää, mutta pian tulin vakuutetuksi, etten sitä mitenkään voinut tehdä. Ja minä aloin miettiä kaupunkilasielämän ja kaupunkilaisköyhyyden syitä.

"Mitäs on kaupunkilaiselämä ja kaupunkilainen köyhyys? Miksi en kaupungissa eläen voinut auttaa kaupungin köyhiä?" – kysyin itseltäni. Ja vastaus oli, etten voinut mitään tehdä heidän hyväkseen ensiksikin senvuoksi, että niitä oli täällä liian paljon yhdessä kohti, toiseksi senvuoksi, että kaikki nuo köyhät olivat aivan toisellaisia, kuin maalaiset köyhät. Miksi heitä sitten

oli täällä niin paljon ja missä suhteessa he erosivat maalaisista köyhistä? Vastaus oli yksi molempiin kysymyksiin. Paljon on heitä täällä senvuoksi, että tänne rikkaitten läheisyyteen kokoontuu kaikki ne ihmiset, joilla ei ole millä elää maalla, ja heidän erikoisuutensa on siinä, että he ovat kaikki ihmisiä, jotka ovat tulleet maalta kaupunkiin elättämään itseänsä (jos on semmoisia kaupunkilaisia köyhiä, jotka ovat täällä syntyneet, niin heidän isänsä tai isoisänsä ovat tulleet tänne itseänsä elättämään).

Mitäs merkitsee: elättää itseänsä kaupungissa? Sanoissa elättää itseänsä kaupungissa on jotain omituista, pilaa muistuttavaa, kun tarkemmin ajattelee niitten merkitystä. Mitenkä on mahdollista, että maalta s.o. niiltä seuduilta, missä ovat metsät, niityt, vilja ja karja, – missä on koko maan rikkaus, tulee ihmisiä elättämään itseänsä semmoiseen paikkaan, missä ei ole puuta, ei ruohoa, ei edes multaakaan, vaan pelkkää kiveä ja pölyä? Mitä merkitsevät sitten nuo sanat "elättää itseänsä kaupungissa", joita niin alituiseen käyttävät sekä ne, joita elätetään, että ne, jotka elättävät, aivan kuin jotain täysin selvää ja ymmärrettävää?

Mieleeni johtui kaikki ne sadat ja tuhannet kaupunkilaiset, – sekä hyvin elävät, että puutetta kärsivät, – joitten kanssa olin puhunut siitä, minkä vuoksi he olivat tulleet kaupunkiin, ja kaikki poikkeuksetta sanoivat tullessa tänne maalta elättämään itseänsä, sanoivat, että Moskovassa ei kylvetä eikä niitetä, mutta eletään pulskasti, että Moskovassa on kaikkea

runsaasti, jonka vuoksi ainoastaan Moskovassa voi saada hankituksi ne rahat, joita he tarvitsevat maalla leipäänsä, mökin rakentamiseen, hevosen ostoon ja välttämättömpiin tarpeisiin. Mutta maallahan on kaiken rikkauden lähde, siellä vaan on todellista rikkautta: leipää, metsää, hevosia ja kaikkea muuta. Mikäs pakko on lähteä kaupunkiin hankkimaan sitä, mitä on maalla. Ja mitä varten viedä pois maalta kaupunkiin sitä, mitä maalaiset itse tarvitsevat – jauhoja, kauria, hevosia, karjaa?

Satoja kertoja olen puhellut tästä kaupungissa asuvien talonpoikien kanssa ja keskusteluitani heidän kanssaan sekä tekemistäni havainnoista on minulle selvinnyt, että maalaisten kokoontuminen kaupunkeihin on osaksi välttämätöntä senvuoksi, etteivät he muuten voi itseänsä elättää, osaksi vapaaehtoista, sillä kaupunkiin heitä houkuttelevat kaupungin viettelykset. Tosin on talonpojan asema semmoinen, että täyttääkseen sen mitä häneltä maalla vaaditaan, hän ei voi muuta tehdä, kuin myydä sen viljan, sen karjan, joita hän tietää tulevansa tarvitsemaan, ja sitten vasten tahtoaan mennä kaupunkiin, ostaakseen viljansa takaisin. Mutta totta on sekin, että verrattain vähemmällä vaivalla ansaittavat rahat ja elämän ylellisyys kaupungissa houkuttelevat häntä sinne, jonne hän itsensä elättämisen verukkeella menee, päästäkseen vähemmällä työllä, saadakseen syödä paremmin, juoda teetä kolme kertaa päivässä, herrastella, vieläpä juopotellakin ja irstailla. Kaiken syy on sama: rikkauden siirtyminen tuottajain käsistä niitten käsiin, jotka eivät mitään tuota ja näitten

rikkauksien kerääntyminen kaupunkeihin. Niinhän on asianlaita. Kun syksy on tullut, ovat kaikki rikkaudet koottuina maalla. Ja heti ilmestytään vaatimaan maa- ynnä muita veroja, ottamaan rekryyttejä, heti on tarjona viinaa, juhlia, kulkukauppiaan tavaroita y.m. viettelyksiä. Toista tai toista tietä nämä rikkaudet mitä erilaisimmassa muodossa: lampaina, vasikkoina, lehminä, hevosina, sikoina, kanoina, munina, voina, hamppuna, pellavana, rukiina, kaurana, tattarina, papuina, siirtyvät vieraitten ihmisten käsiin kaupunkeihin, ja kaupungeista pääkaupunkeihin. Maalainen on pakoitettu antamaan kaiken tuon hänelle asetettujen vaatimusten ja viettelysten tyydyttämiseksi, joten hän, annettuaan pois rikkautensa, jää puutteeseen ja saa lähteä sinne, minne hänen rikkautensa on viety. Siellä hän toiselta puolen koettaa saada ansaituksi ne rahat, jotka tarvitsee välttämättömimpiin tarpeisiin maalla, toiselta puolen, itsekin antautuen kaupungin viettelyksille, muitten mukana nauttii kootuista rikkauksista.

Kaikkialla koko Venäjällä, eikä luullakseni ainoastaan Venäjällä, vaan koko maailmassa, on asianlaita sama. Maalaisten tuottajain rikkaudet siirtyvät kauppiasten, maanomistajain, virkamiesten ja tehtailijain käsiin, ja ihmiset jotka ovat saaneet nämä rikkaudet haltuunsa, tahtovat käyttää niitä hyväkseen. Täysin käyttää niitä hyväkseen he voivat ainoastaan kaupungissa. Ensiksikin on rikkaitten ihmisten maalla vaikeata, harvan asutuksen vuoksi, saada kaikkia tarpeitaan tyydytetyksi kun ei ole kaikenlaisia verstaita, puoteja, pankkeja, ravintoloita,

teattereita y.m. yleisiä huveja. Toiseksi on yksi rikkauden tuottamista päänautinnoista – kunnianhimo, halu hämmästyttää ja voittaa toiset komeudessa, taaskin harvan asutuksen vuoksi, maalla vaikeasti tyydytettävissä. Maalla ei ole ylellisyyden ymmärtäjiä, ei ole ketä hämmästyttäisi. Hankkipa maalainen itselleen millaisia huoneen koristuksia hyvänsä, niinkuin tauluja ja pronssikaluja, millaisia ajopelejä ja pukuja hyvänsä, niin ei siellä ole ketään, joka niitä katselisi ja kadehtisi, sillä talonpojat eivät tuosta kaikesta mitään ymmärrä. Ja kolmanneksi on ylellisyys maalla epämiellyttävä, jopa vaarallinenkin ihmiselle, jolla on omatunto ja pelko. Noloa ja peloittavaa on maalla laittaa kylpyjä maidosta tai ruokkia sillä koiranpenikoita, kun aivan naapurissa puuttuu maitoa lapsilta. Noloa ja peloittavaa on rakentaa paviljonkeja ja puistoja ihmisten keskelle, jotka asuvat tunkion peittämissä tuvissa, joita ei voida lämmittää polttopuun puutteessa. Maalla ei ole ketään, joka pitäisi kurissa tyhmiä talonpoikia. Sivistymättömyydessään he saattaisivat hävittää kaiken tuon komeuden.

Senpä vuoksi rikkaat ihmiset yhtyvät samallaisiin rikkaisiin, joilla on samallaiset tarpeet, kokoontuen kaupunkeihin, joissa kaikenlaisten ylellisyyden nautintojen tyydyttämistä turvaa monilukuinen poliisikunta. Semmoisia kaupunkien perusasukkaita ovat valtion virkamiehet. Näitten ympärille on kerääntynyt kaikenlaisia käsityöläisiä ja teollisuuden harjoittajia, ja niihin liittyvät myöskin pohatat. Siellä on rikkaalle miehelle kaikki tarjona, mikä vaan hänen mieleensä juolahtaa. Siellä on

rikkaan miehen haus Kempaa elää senkin vuoksi, että siellä hän voi tyydyttää myöskin kunnianhimoansa, siellä on kenen kanssa kilpailla, ketä hämmästyttää, kenen voittaa. Ennen maalla ollessa häntä hävetti ja peloitti hänen ylellisyytensä, nyt sitä vastoin häntä hävettää olla elämättä ylellisesti, olla elämättä niin, kuin kaikki hänen vertaisensa hänen ympärillään elävät. Se, mikä maalla näytti hävettävältä ja pelottavalta, näyttää kaupungissa aivan luonnolliselta. Rikkaat kokoontuvat kaupunkiin ja aivan levollisesti, poliisin turvissa, kuluttavat kaiken sen, mikä on sinne tuotu maalta. Maalaisen on osaksi välttämätöntä mennä sinne, missä vietetään tuota loppumatonta rikasten juhlaa ja kulutetaan se, mikä häneltä on otettu, elättääkseen itseänsä rikkaitten pöydältä putoavilla muruilla, osaksi tekee hänen myös mieli, nähdessään tuota huoletonta, ylellistä ja kaikkein hyväksymää ja suojelemaa rikasten elämää, itsensäkin järjestää elämänsä niin, että pääsisi vähemmällä työllä ja saisi enemmän käyttää hyväkseen toisten työtä.

Ja niin hänkin vetäytyy kaupunkiin ja asettuu rikasten läheisyyteen, kaikin keinoin koettaen houkutella heiltä takaisin sitä, mitä hän tarvitsee, ja alistuen kaikkiin niihin oloihin, joihin rikkaat hänen asettavat. Hän edesauttaa kaikkien heidän halujensa tyydyttämistä. Hän palvelee rikasta saunassa, ravintolassa, ajurina, porttona, tekee hänelle ajopelejä, leikkikaluja ja muotipukuja, ja vähitellen hän oppii elämään samoin, kuin tämäkin, kaikenlaisilla kepposilla viekotellen toisilta heidän kokoomiansa rikkauksia – ja vihdoin turmeltuu ja

joutuu perikatoon. Ja tuopa kaupunkilaisrikkauden turmelema väestö onkin sitä köyhälistöä, jota tahdoin auttaa, kykenemättä sitä tekemään.

Ja todellakin tarvitsee vaan ottaa huomionsa noitten maalaisten asema, jotka tulevat kaupunkiin ansaitaksensa rahaa leipään ja veroihin, kun he näkevät kaikkialla ympärillään mielettömästi heiteltävän tuhansia ja mitä helpoimmalla tavalla ansaittavan satoja ruplia samalla kuin he itse saavat raskaalla työllä ansaita kopeekoita, ihmetelläkseen, mitenkä näitten ihmisten joukossa vielä on jälellä työntekijöitä, etteivät kaikki ole ryhtyneet helpompaan rahan hankintakeinoon: kauppaan, kerjäämiseen, siveettömyyteen, keinotteluun, jopa ryöväykseenkin. Ainoastaan me, tuohon kaupungissa herkeämättä jatkuvaan mässäykseen osaa ottavat, voimme siihen määrin tottua elämäämme, että meistä näyttää luonnolliselta, että yksi ihminen elää viidessä suuressa huoneessa, joitten lämmittämiseen menee niin paljon koivuhalkoja, kuin 20 henkinen perhe tarvitsee ruokansa keittoon ja asuntonsa lämmitykseen, ajaa puolen virstan päähän kahdella komealla hevosella kahden palvelijan seuraamana, peittää parkettilattian matoilla ja tuhlaa esim. joulukuuseen 25 ruplaa, puhumattakaan tanssiaisista, joihin menee 5 – 10 tuhatta. Mutta ihminen, joka tarvitsee 10 ruplaa saadakseen leipää perheelleen, jolta otetaan viimeinen lehmä 7 ruplan veroista, joka ei voi saada kokoon noita 7 ruplaa raskaalla työllään, se ihminen ei voi tottua semmoiseen. Me luulemme,

että kaikki tuo näyttää köyhistä luonnolliselta. Onpa niinkin lapsellisia ihmisiä, jotka tosissaan sanovat köyhien olevan meille kiitollisia siitä, että me heitä ruokimme tuolla ylellisyydellämme. Mutta köyhät eivät siltä kadota ihmisjärkeänsä, jos he ovat köyhiä, ja he ajattelevat täsmälleen aivan samoin kuin mekin. Samaten kuin me, kuullessamme jonkun ihmisen tuhlanneen tai pelissä hävittäneen 10 – 20 tuhatta, tulemme ajatelleeksi, miten tyhmä ja kelvoton semmoinen ihminen on, ja kuinka hyvin me olisimme voineet käyttää tuon rahasumman esim. rakennukseen, joka jo kauan sitten on ollut tarpeen vaatima, taloutemme parantamiseen, y.m.s. aivan samaten ajattelevat köyhätkin nähdessään rikkauksia mielettömästi tuhlattavan, ja sitä suuremmalla syyllä he niin ajattelevat, kun nuo rahat ovat heille tarpeen ei tuulentupiin, vaan jokapäiväisten tarpeitten tyydyttämiseksi. Me erehdymme suuresti luullessamme, että köyhät välinpitämättömästi katselevat heitä ympäröivää ylellisyyttä.

Eivät he koskaan ole tunnustaneet eivätkä tunnusta oikeaksi sitä, että toiset ihmiset alinomaa juhlivat ja toiset alinomaa paastoovat ja tekevät työtä. Ensin he sitä kummastelevat ja se heitä loukkaa, mutta sitten, totuttuaan näkemään, että näitä oloja katsotaan laillisiksi, koettavat itsekin vapautua työstä, ottaakseen osaa juhlimiseen. Muutamat onnistuvat ja tulevat samallaisiksi ikuisesti juhliviksi, toiset vähitellen pyrkivät siihen asemaan, kolmannet sortuvat, saavuttamatta päämaalia, ja totuttuaan pois työstä, joutuvat haureuslaitoksiin ja yömajoihin.

Toissa vuonna otimme maalta talonpoikaisnuorukaisen palvelukseemme. Hän joutui kuitenkin epäsopuun lakeijan kanssa ja hänet erotettiin. Silloin hän meni palvelukseen kauppiaille, pääsi isännän suosioon ja kävellä keikaroi nyt kiiltävine kellonvitjoineen ja komeat saappaat jalassa. Hänen sijalleen otettiin toinen, nainut mies. Tämä rupesi juomaan ja menetti rahansa. Otettiin kolmas. Häinkin rupesi juomaan ja, juotuaan kaikki mitä hänellä oli, eli kauan kurjuudessa yömajassa. Vanha kokki rupesi kaupungissa juomaan ja sairastui. Viime vuonna lakeija, entinen patajuoppo, joka maalla oli pysynyt raittiina 5 vuotta, tultuaan Moskovaan rupesi taas juomaan ja turmeli koko elämänsä. Eräs nuori poika meidän kylästämme on palveluksessa veljeni luona. Hänen isoisänsä, sokea vanhus, tuli minun maalla ollessani luokseni ja pyysi minua neuvomaan tuota poikaa lähettämään 10 ruplaa veroihin, ettei tarvitsisi myydä lehmää. "Se vaan sanoo, että hänen muka pitää saada siisti puku", kertoili ukko, – "saappaat on itselleen laitattanut ja se riittää, – vai kelloko sillä vielä pitäisi olla?" Näillä sanoilla ukko ilmaisi mielestään mitä mahdottomimman otaksumisen, minkä vaan taisi keksiä. Otaksuminen oli todellakin mahdoton, kun ottaa huomioon, että ukko parka oli koko paaston ajan ollut öljyä käyttämättä ja että häneltä meni hukkaan valmiiksi hakatut puut, kun oli niistä vielä velkaa 1 rup. 20 kop. Mutta tuo ukon leikillä otaksuma mahdottomuus olikin totta. Poika tuli minun luokseni hieno musta palttoo päällään ja 8 ruplaa maksavat

saappaat jalassa. Ja minun lapseni, jotka tuntevat pojan, kertoivat minulle, että hän tosiaankin pitää välttämättömänä hankkia itselleen kellon. Hän on hyvin hyväntahtoinen poika, mutta hän ajattelee, että hänelle nauretaan niinkauan kuin ei hänellä ole kelloa. Tänä vuonna meidän sisäpalvelijamme, noin 18 vuotias tyttö, antautui yhdyselämään kuskin kanssa. Hän erotettiin palveluksestaan. Vanha lapsenhoitaja, jonka kanssa puhuin tästä onnettomasta, muistutti minulle eräästä tytöstä, jonka jo olin unhottanut. Hän oli niinkään, lyhyen Moskovassa olomme aikana antautunut suhteeseen lakeijan kanssa. Hän myöskin erotettiin, joutui lopulta porttolaan ja kuoli, täyttämättä 20 vuotta, sairashuoneessa pahaan tautiin. Tarvitsee vaan katsahtaa ympärilleen, kauhistuakseen sitä saastaa, jota puhumattakaan meidän ylellisyyttämme palvelevista tehtaista, me itse välittömästi ylellisen elämämme kautta kaupungissa levitämme niitten samojen ihmisten keskuuteen, joita sitten tahdomme auttaa.

Ja opittuani tuntemaan kaupunkilaisköyhyyden laadun, huomasin että sen ensimmäinen syy on se, että minä riistan maalaisilta sen, mikä heille on välttämätöntä ja tuon sen kaiken kaupunkiin. Toinen syy on se, että täällä kaupungissa käytän hyväkseni sitä, mitä maalla olen koonnut, mielettömällä ylellisyydelläni vietellen ja turmellen niitä maalaisia, jotka tulevat tänne minun jälessäni, jollakin keinoin saadakseen takaisin sen, mikä heiltä on riistetty.

XIV

Aivan toiseltakin kannalta katsoen tulini samaan johtopäätökseen. Muistellessani kaikkia suhteitani kaupunkilaisköyhiin tältä ajalta, huomasin, että yhtenä syynä, joka esti minua heitä auttamasta, oli se, että köyhät eivät olleet vilpittömiä, rehellisiä minua kohtaan. He pitivät minua keinona, eikä ihmisenä. Päästä heitä lähelle en voinut, tai, kenties, en osannut, mutta ilman vilpittömyyttä oli auttaminen mahdotonta. Mitenkä voisikaan auttaa ihmistä, joka ei ilmaise kaikkia olosuhteitansa? Alussa syytin siitä heitä (sehän on niin luonnollista – syyttää toista), mutta yksi sana, erään siihen aikaan luonani vierailevan merkillisen miehen, Sjutajevin, lausuma, selvitti minulle koko asian ja osoitti, mikä oli ollut syynä epäonnistumiseeni. Muistan, että Sjutajevin lausuma sana silloinkin kovasti minua hämmästytti, mutta koko sen merkityksen ymmärsin vasta jälestäpäin. Se tapahtui itserakkauteni ollessa ylimmillään. Istuin sisareni luona, ja siellä oli Sjutajevkin. Sisar kyseli minulta puuhastani. Minä kerroin hänelle ja, niinkuin on tavallista, kun ei usko asiaansa, kerroin suurella innostuksella, lämmöllä ja monisanaisuudella sekä siitä, mitä tein, että siitä, mikä siitä kaikesta saattoi tulla. Kerroin, miten me tulemme pitämään huolta orvoista, vanhoista, lähettämään Moskovasta kotiseuduilleen täällä köyhtyneitä maalaisia, miten tulemme auttamaan parannuksen tielle

turmeltuneita, niin että, jos työmme vaan edistyy, Moskovassa ei tule olemaan yhtäkään ihmistä avun puutteessa. Sisareni oli samaa mieltä ja me puhelimme asiasta. Puhellessani katsahelin aina tuon tuostakin Sjutajeviin. Tietäen hänen kristillisen elämänsä ja minkä merkityksen hän panee armeliaisuuteen, odotin häneltä myötätuntoisuutta ja puhuin tahallani niin, että hänkin ymmärtäisi. Puhuin sisarelleni, mutta puheeni oli tarkotettu enemmän hänelle. Hän istui liikkumattomana, musta lyhyt lammasnahkaturkki yllään, niinkuin kaikilla talonpojilla, ikäänkuin meitä kuuntelematta ja oli omissa mietteissään. Hänen pienet silmänsä olivat kiillottomat ja ikäänkuin sisäänpäin kääntyneet. Puhuttuani kyllikseni, käännyin hänen puoleensa kysymyksellä, mitä hän asiasta arveli.

– Kaikki se on joutuvaa, – sanoi hän.

– Minkä vuoksi?

– Koko teidän seuranne on joutuva, eikä siitä puuhasta mitään hyvää tule, – sanoi hän vakuutuksella.

– Miksi ei tule? Miksi se on joutuvaa, että me autamme tuhansia, tai vaikkapa satojakin onnettomia? Onko se paha, evankeliumia noudattaen, vaatettaa alastomia ja ravita nälkäisiä?

– Tuon kyllä tiedän, mutta se ei ole sitä, mitä te teette. Voiko sillä tavalla auttaa? Sinulta pyytää kadulla kerjäläinen 20 kopeekkaa. Sinä annat. Onko se muka almu? Anna sinä henkinen almu, opeta häntä, mutta minkä sinä teit? Annoit vaan päästäksesi hänestä.

– Ei, enhän minä siitä puhu. Me tahdomme ottaa selvää

köyhien tilasta ja sitten auttaa sekä rahalla, että työllä. Ja myöskin hankkia niille työtä.

– Ettekä mitään sille väelle siten saa tehdyksi.

– Mitenkäs sitten, pitääkö heidän kuolla nälkään ja viluun?

– Miksi kuolla? Paljonkos heitä on täällä?

– Mitenkä, paljonko? – sanoin, luullen hänen katsovan asiaa niin kevyeltä kannalta sen vuoksi, ettei tiedä, mikä ääretön joukko heitä on. – Tiedätkös sinä sitten – sanoin – että noita nälkäisiä ja viluisia on Moskovassa, luullakseni, noin 20 tuhatta. Entäs Pietarissa ja muissa kaupungeissa? – Hän hymähti.

– Kaksikymmentä tuhatta! Paljonkos meillä Venäjällä on taloja? Onko miljoonaa?

– No entäs sitten?

– Entäkö sitten? – ja hänen silmänsä välähtivät ja hän vilkastui. – Katsotaanhan. Minä en ole rikas, mutta olen paikalla valmis ottamaan huostaani heistä kaksi. Pojan sinä otit kyökkiisi. Minä pyysin häntä luokseni mutta hän ei lähtenyt. Olkoon heitä vaikka kymmenen kertaa niin paljon, kaikille löytyy sijaa. Sinä otat, ja minä otan. Yhdessä menemme sitten työntekoonkin. Hän saa nähdä, mitenkä minä teen työtä, saa oppia, mitenkä on elettävä. Saman pöydän ääreen istumme syömäänkin, ja hän saa kuulla minulta Jumalan sanaa, sinulta myös. Kas se on almu, mutta tuo teidän seuranne on aivan joutavaa.

Tuo yksinkertainen sana hämmästytti minua. Minä en voinut olla myöntämättä, että se oli totta, mutta minusta näytti silloin, että, siitä huolimatta, sekin saattoi olla hyödyllistä, minkä minä

olin alkuun pannut. Mutta mitä kauemmin jatkoin työtäni, mitä enemmän tulin tekemisiin köyhien kanssa, sitä useammin johtui mieleeni tuo sana ja sitä suuremman merkityksen se sai silmissäni.

Todellakin, minä tulen kalliissa turkissani, tai ajaen omalla hevosellani, tai minun kaksi tuhatta maksavan kortteerini näkee se, joka on saappaitten puutteessa, näkee minun antavan jollekin 5 ruplaa, vähääkään niistä välittämättä, ainoastaan senvuoksi, että se pisti päähäni. Hän kyllä tietää minun tuolla tavoin jakelevan noita ruplia ainoastaan siitä syystä, että olen niitä anastanut itselleni liian paljon, toisilta niitä riistämällä. Mitäs muuta hän voi minussa nähdä, kuin yhden niistä ihmisistä, jotka ovat anastaneet itselleen sen, mikä oikeastaan olisi hänelle kuuluva? Ja mikä muu tunne hänellä voi olla minua kohtaan, kuin halu kiristää minulta niin paljon kuin suinkin noita häneltä ja muilta ottamiani ruplia? Minä tahdon lähestyä häntä ja valitan, ettei hän ole vilpitön. Mutta minähän pelkään istuutua hänen vuoteellensa, etten saisi eläviä vaatteisiini, tai ettei tarttuisi tauti, pelkään päästää häntä huoneeseeni. Hän tulee alastomana luokseni ja saa odottaa eteisessä, jollei porstuassa. Ja sittenkin sanon hänen syykseen, etten voi häntä lähestyä, ettei hän ole vilpitön.

Koettakoonpa vaikka kaikkein kovasydämmisin ihminen syödä päivällistä viidellä ruokalajilla semmoisten ihmisten keskuudessa, jotka eivät ole ollenkaan saaneet syödäkseen tai syövät vaan hapanleipää. Yhdelläkään ei riitä julkeutta

syödä nähdessään, mitenkä nälkäiset hänen ympärillään kieltään lipovat. Niinmuodoin, voidakseen nälkäisten joukossa syödä makeasti, täytyy ennen kaikkia piilottautua heiltä ja syödä niin, etteivät he näkisi. Tätä me juuri teemme.

Ja minä näin, ettei se ole mikään sattuma, että meille on vaikeata lähestyä köyhiä, vaan että me tahallamme järjestämme elämämme niin, että tuo lähestyminen olisi vaikeata.

Sitä paitsi, silmäiltyäni elämäämme syrjästä päin, huomasin, että kaikki mitä tässä elämässä pidetään onnena, on ainakin eroittamattomassa yhteydessä pyrkimyksen kanssa niin kauas kuin mahdollista erota köyhistä. Todellakin, kaikilla rikkaan elämämme pyrinnoilla, alkaen ruuasta, vaatetuksesta, asunnosta, puhtaudesta aina sivistykseemme asti – kaikella on päätarkoituksensa eroittuminen köyhistä. Ja tuohon itsensä eroittamiseen köyhistä läpipääsemättömillä seinillä kulutetaan vähintään 9/10 rikkauksistamme. Ensimmäinen asia, minkä tekee rikastunut mies, on se, että hän lakkaa syömästä samasta kupista köyhän kanssa, hankkii itselleen eri astiat ja erottautuu keittiöstä ja palvelusväestä.

Hän ruokkii hyvin palvelusväkeäkin, ettei siltä valuisi sylkeä hänen makeaan ruokaansa, ja syöpi yksinään. Mutta kun yksinään syöminen on ikävätä, niin hän keksii minkä voi parantaakseen ruokaa, koristaakseen pöytää, ja itse ruuan nauttiminenkin on hänellä keinona itsensä eroittamiseen toisista ihmisistä. Rikas ei voi enää ajatellakaan kutsua pöytänsä köyhää ihmistä. Pitää osata taluttaa nainen pöytään, kumartaa,

istua, syödä, huuhtoa suutaan, ja ainoastaan rikkaat osaavat tuota kaikkea. Sama on asianlaita puvunkin suhteen. Jos rikas mies käyttäisi tavallista pukua, jonka tarkoitus on ainoastaan suojella ruumista kylmältä – tavallisia turkkeja, huopa- ja rasvanahkasaappaita, kauhtanoita, housuja, paitoja, – niin hän tarvitsisi hyvin vähän, eikä hän voisi, hankittuaan itselleen kaksi turkkia, olla antamatta toista niistä sille, jolla ei ole yhtään. Mutta rikas mies laittaa itselleen semmoiset puvut, joita voi käyttää ainoastaan erityisissä tilaisuuksissa ja jotka senvuoksi eivät kelpaa köyhälle. Hänellä on hännystakit, liivit, lyhyet takit, lankkinahkaiset saappaat, ranskalaiset koroilla varustetut kengät, vaatteet, jotka ovat muodin vuoksi leikatut pieniin tilkkuihin, metsästys-, matka-, y.m. takit, jotka voivat tulla käytäntöön ainoastaan rikkaitten oloissa. Pukukin tulee siten keinoksi itsensä eroittamiseen köyhistä. Syntyy muoti, eli juuri se, joka erottaa rikkaan köyhistä. Sama esiintyy vielä selvempänä asunnossa. Että yksi voisi asua kymmenessä huoneessa, täytyy laittaa niin, etteivät sitä näkisi ne, joita asuu kymmenen yhdessä huoneessa. Mitä rikkaampi ihminen on, sitä vaikeampi on päästä hänen luoksensa, sitä enemmän on ovenvartijoita hänen ja varattomien ihmisten välillä. Vaikeata on hienoja mattoja pitkin kulettaa köyhää ihmistä ja sijoittaa hänet atlassinojatuoleille. Niin on matkustuksenkin laita. Talonpojan, joka ajaa rattailla tai reslareella, täytyy olla hyvin kovasydämisen ollakseen ottamatta rekeensä jalan kulkevaa matkamiestä, – hänellä on tilaakin ja hän voi sen tehdä. Mutta mitä komeammat ajopelit, sitä vaikeampaa

on sijoittaa niihin ketä hyvänsä.

Sama on koko elintavan laita, jonka ilmaisee sana puhtaus.

Puhtaus! Kuka ei tuntisi ihmisiä, varsinkin naisia, jotka pitävät tuota puhtauttansa jonakin ylen ylevänä hyveenä, ja kuka ei tietäisi niitä puhtauden nimessä tapahtuvia hassutuksia, joilla ei ole mitään rajoja, kun ne toimitetaan toisten työllä? Kuka rikastuneista ihmisistä ei ole kokenut, millä vaivalla hän on saanut itsensä totutetuksi tuohon puhtauteen. Sananlasku puhuu totta: valkoiset kätöset rakastavat toisten työllä elää?

Tänään pidetään puhtautena sitä, että paitaa muutetaan kerran päivässä, huomenna sitä, että paitaa muutetaan kaksi kertaa päivässä. Tänään sanotaan, että on joka päivä pestävä kaula ja kädet, huomenna, että on joka päivä pestävä jalat, lihuomenna, että on joka päivä pestävä koko ruumis. Tänään ollaan sitä mieltä, että pöytäliina on muutettava kahden päivän perästä, huomenna, että se on tehtävä joka päivä tai kahdesti päivässä. Tänään vaaditaan, että lakeijalla pitää olla puhtaat kädet, huomenna, että hänellä pitää olla hansikkaat ja että hänen pitää tuoda saapunut kirje tarjottimella puhtaat hansikkaat kädessä. Eikä ole mitään rajaa tuolla puhtaudella, eikä muuta virkaa, kuin että se eroittaa ihmisiä toisistaan ja tekee yhteyden heidän välillään mahdottomaksi, silloin kun se saadaan aikaan toisten työllä.

Sitä paitsi, päästyäni tämän asian perille, tulin samalla vakuutetuksi, että senkin, jota nimitetään yleensä sivistykseksi, on laita aivan sama.

Kieli ei petä. Se antaa oikean nimensä juuri sille, jota

nimellä tarkoitetaan. Sivistykseksi nimittää kansa: muotipukua, poliittillista keskustelua, puhtaita käsiä, eräänlaista puhtautta. Vähän sivistyneemmässä piirissä nimitetään sivistykseksi samaa, mutta sivistyksen ehtoihin lisätään vielä pianon soitto, ranskankielen taito, virheetön oikokirjoitus ja vielä suurempi ulkonainen puhtaus. Vielä korkeammalla sivistyksen kannalla olevassa piirissä lisätään vaatimuksiin sitä paitsi englanninkielen taito, päästötodistus korkeimmasta oppilaitoksesta ja vieläkin suurempi puhtaus. Mutta kaikki tällöinen sivistys, olipa se millä asteella hyvänsä, on oleellisesti samaa. Sivistys on ne muodot ja tiedot, joitten pitää erottaa ihminen toisista. Ja sen tarkoitus on sama, kuin puhtaudenkin: erottautua köyhien laumasta, etteivät nuo nälkäiset ja viluiset näkisi mitenkä me juhlimme. Mutta piilottautuminen on mahdotonta ja he näkevät.

Niinpä tulikin vakuutetuksi siitä, että mahdottomuus meidän rikkaitten auttaa kaupunkilaisköyhiä on myöskin mahdottomuudessa lähestyä heitä, ja että lähestymisen mahdottomuuteen olemme itse syypäät koko elämällemme, rikkauksiemme käyttämisellä. Tulikin vakuutetuksi, että meidän, rikkaitten, ja köyhien välillä on meidän itsemme pystyttämä puhtauden ja sivistyksen muuri, joka on muodostunut meidän rikkaudestamme, ja että kyetäksemme auttamaan köyhiä on meidän ennen kaikkea hajoitettava tämä muuri, tehtävä niin, että kävisi päinsä Sjutajevin keinon sovelluttaminen – jakaa köyhät keskenämme.

XV

Aloin tutkia asiata vielä kolmannelta, puhtaasti persoonallisesta kannalta. Niitten ilmiöitten joukossa, jotka erityisesti olivat kummastuttaneet minua tämän hyväntekeväisyystoimintani aikana, oli vielä yksi, hyvin omituinen, jolle en kaukaan aikaan voinut löytää selitystä. Se oli seuraava. Joka kerta, kun satuin kadulla tai kotona antamaan köyhälle jonkun pienen lantin, puhelematta hänen kanssaan, huomasin, tai olin huomaavinani tyytyväisyyden ja kiitollisuuden ilmeen hänen kasvoillaan, ja itselläniikin oli silloin miellyttävä tunne. Minä näin, että olin tehnyt sen, mitä toinen oli toivonut ja minulta odottanut. Mutta jos pysähdyin ja osanotolla kyselin häneltä hänen entisestä ja nykyisestä elämästään, enemmän tai vähemmän tutkien yksityiskohtia hänen oloissaan, tunsin, ettei enää sopinutkaan antaa 3 tai 20 kopeekkaa, vaan aloin valikoida kukkarostani rahoja, epätietoisena, paljonko antaisin. Annoin silloin aina enemmän ja joka kerta huomasin kerjäläisen menevän pois tyytymättömänä. Yleisenä sääntönä oli, että, jos, koeteltuani lähestyä köyhää, annoin kolme ruplaa tai enemmänkin, melkein aina näin alakuloisuutta, tyytymättömyyttä, jopa vihaakin köyhän kasvoilla. Sattuipa joskus niinkin, että kerjäläinen, saatuaan kokonaista 10 ruplaa, meni pois sanomatta edes kiitostakaan, ikäänkuin minä olisin loukannut häntä. Silloin minua hävetti aina ja tunsin aina

itseni syylliseksi. Jos minä viikko-, kuukausi- tai vuosimäärät seurasin jonkun köyhän oloja ja autoin häntä, ilmaisten hänelle mielipiteitäni ja lähestyen häntä, tulivat suhteet hänen kanssansa sietämättömiksi, ja minä huomasin tuon köyhän minua halveksivan. Ja minä tunsin hänen olevan oikeassa.

Jos kadulla kulkiessani, kun hän seisoo siellä pyytäen ohi kulkevilta kolmea kopeekkaa, annan hänelle ne, olen hänen silmissään ohikulkija ja hyvä, antelias ohikulkija, joka antaa hänelle rihman paidan ompelemista varten alastomalle. Hän ei odota sen enempää, ja jos annan sen hänelle, niin hän vilpittömästi minua siunaa. Mutta jos pysähdyn häntä puhuttelemaan niinkuin ihmistä, näytän tahtovani olla enemmän kuin ohikulkija. Jos, niinkuin usein sattuu, hän on itkenyt kertoessaan minulle onnettomuudestaan, niin hän ei näe minussa enää ohikulkijaa, vaan sen, minkä minä tahdon hänen näkevän, hyvän ihmisen. Jos taas olen hyvä ihminen, niin hyvytyeni ei voi pysähtyä 20 kopeekkaan, eikä 10 ruplaan, eipä edes 10 tuhanteen ruplaan. Ei voi olla jonkun verran hyvä ihminen. Otaksutaan, että olen antanut hänelle paljon, että olen parantanut hänet, pukeutunut, auttanut hänet jaloilleen, niin että hän on voinut elää ilman toisten apua, mutta sitten jostain syystä, onnettomuuden tai heikkoutensa kautta, taas on ilman palttoota, ilman alusvaatteita, ilman rahoja, taas on nälkäinen ja viluinen, ja taas on tullut minun luokseni. Minkä vuoksi nyt kieltäytyisin antamasta? Jos syynä toimintaani olisi ollut määrätyn aineellisen tarkoituksen saavuttaminen, määrätyn rahasumman tai jonkin

palttoon antaminen, niin voisin, kerran annettuani, rauhoittua, mutta syynä toimintaani ei ole se. Syynä on se, että tahdon olla hyvä ihminen, s.o. tahdon nähdä itseäni jokaisessa toisessa ihmisessä. Jokainen ihminen käsittää hyvyyden tällä tavoin, eikä toisin. Ja senvuoksi, vaikka hän olisi 20 kertaa juonut kaiken, minkä minä olen hänelle antanut, ja on taas viluinen ja nälkäinen, en minä, jos olen hyvä ihminen, voi olla uudestaan hänelle antamatta, en milloinkaan voi heretä hänelle antamasta jos minulla on enemmän kuin hänellä. Mutta jos peräydyn, niin sillä osoitan, että kaikki, minkä ikänä olen tehnyt, olen tehnyt ei senvuoksi, että olen hyvä ihminen, vaan senvuoksi, että ihmisten ja hänen edessään olen tahtonut esiintyä hyvänä ihmisenä.

Конец ознакомительного фрагмента.

Текст предоставлен ООО «ЛитРес».

Прочитайте эту книгу целиком, [купив полную легальную версию](#) на ЛитРес.

Безопасно оплатить книгу можно банковской картой Visa, MasterCard, Maestro, со счета мобильного телефона, с платежного терминала, в салоне МТС или Связной, через PayPal, WebMoney, Яндекс.Деньги, QIWI Кошелек, бонусными картами или другим удобным Вам способом.